

VÄSTGÖTA BYGDEN

Tidskrift för hembygdsarbete, natur- och kulturminnesvård utgiven av Västergötlands Hembygdsförbund

Välkommen att läsa Västgötabygden!

Tycker du att tidningen är läsvärd,
prenumerera gärna!

Ett årsabonnemang kostar, från 2022 = 160 kr.

Vid minst 10 ex. (i samma beställningslista)
rabatteras priset till 140:-/ ex.

Listan skickas till Västergötlands Hembygdsförbund,
Box 82, 532 21 SKARA

E-post: kansli@vhbf.se

Avgiften erläggs på en inbetalning till Västergötlands
Hembygdsförbunds bankgiro 378-5383.

Redaktionskommittén

OBS! Kopiering av sid 1-32 till andra hemsidor förbjuden.

VÄSTGÖTA- BYGDEN

Tidskrift för hembygdsarbete, natur- och kulturminnesvård utgiven av Västergötlands Hembygdsförbund

Nr 2

Årgång 78

2023

Så här gör man i
Skepplanda!
Läs om Bernt
på sidan 19!

HKH Kronprinsessan Victoria
Västergötlands Hembygdsförbunds beskyddarinna

Bilden ovan är tagen vid Kronprinsessans vandring i
Västergötland i september 2017.

Kungliga Hovstaterna

Foto: Raphael Stecksén, Copyright: Kungahuset.se

Innehåll

Hembygdshälsningar från Lena, ordföranden	3
Välkommen Pär-Uno	4
Tankar i tiden, Ann-Britt Boman	5
Känner du till Kvinnestadsborgen?	6
Rådmannen J P Nordgren i Mariestad	8
Tröskverksbyggaren Simeon återvände hem	10
Gammalsvenskby i Ukraina	12
Tät kontakt mellan Ale och Palamuse i Estland	14
Linnélärjungen Pehr Osbeck 300 år	16
100-årsjubileum i Åsle tå i juli 2023	18
Så gör man i Skepplanda	19
Eriks minnen från Stockholm och Böja socken ...	20
Första drapan, frökens giftermål	23
Våra utmärkelser, Årets Hembygdsbok	24
Svältornas tidning 50 år	25
Årsmöte nr 55 i Järpås	26
Ett konstprojekt utmed cykelvägen i Hökerum ...	27
Årsmöte i Ljungsarp	28
Historieforum Västra Götaland	28
En eldsjäl kom till min hembygd	29
Åsa lämnar över till Ingela i Långared	30
Odensåker	30

Redaktör och ansvarig utgivare:

Monika Moberg Kilefors, Ekängsvägen 19,
549 40 Skövde. Tel: 070 64 25 670.

E-post: redvastgotab@gmail.com

Tryck: Åtta.45 Infomedia, Alingsås 2023.

Sex nummer per år med utgivning i slutet av februari,
april, juni, augusti, oktober och november.

Manus senast: 10/1, 10/3, 10/5, 10/7, 10/9 och 10/10.

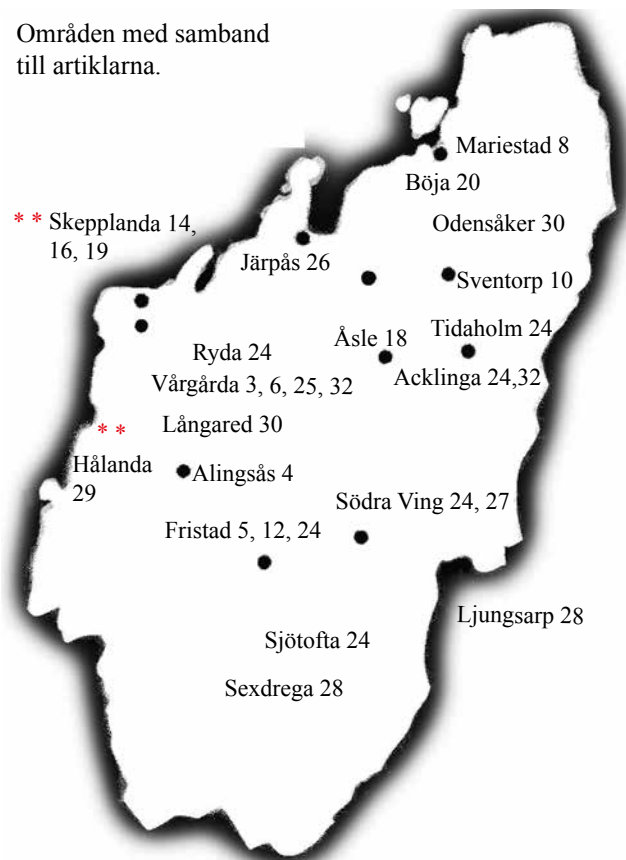
ISSN 0346-4954 www.hembygd.se/vastergotland

VÄSTGÖTA- BYGDEN

Tidskrift för hembygdsarbete,
natur- och kulturminnesvård.
Medlemstidskrift för
Västergötlands Hembygdsförbund
Årgång 78
Utkommer med 6 nummer per år
Avgift 2023 160:-

Områden med samband
till artiklarna.

Helt ideellt

Vår tidning är ganska unik. Vi som gör tidningen jobbar helt ideellt. Vi är en redaktionskommitté på sex personer som träffas ett par, tre gånger per år och har samråd om innehållet. Vi tar gärna emot text- och bildmaterial som passar i vår tidning.

Vill du prenumerera eller har en adressförändring, ring till Eva Mann, telefon 0512-105 50, kontorstid på torsdag 9–15 eller e-post: kansli@vhbf.se

I det här numret är vi 25 skribenter och fotografer som hjälpts åt. Ingen av oss får något arvode, vi gör det för att glädja andra och oss själva.

Du är också välkommen som medarbetare!

När våren kommer är vintern glömd

Hej på er alla!

När våren kommer är vintern glömd, det stämmer även detta år. Nu har väl de flesta av oss haft våra årsmöten och kanske till och med planerat för årets verksamhet. Förbundsstämman ligger dock framför oss i skrivande stund. För många av oss så är årsstämman/årsmötet den största av årets föreningsbegivenheter. Ett tillfälle att knyta ihop det förra verksamhetsåret, summera allt fantastiskt vi gjort i och för föreningen, avsluta för att kunna starta igång igen.

Att värna om föreningsdemokratin

Föreningsdemokratin är viktig att värna om och att prata gott om. Ibland kan kanske arbetet som ska göras inför ett årsmöte kännas betungande. Handlingar ska fram, ekonomi och förvaltning granskas, och nya ledamöter föreslås. Men tänk på hur många som engageras på olika sätt, hur viktiga vi alla är. Alla medlemmar har var sin röst. Alla medlemmar har en egen röst. Här skiljer sig föreningen och aktiebolaget tydligt åt. I ett aktiebolag styrs rösterna av hur stort ägande du har, hur många aktier du köpt. Vi som är medlemmar i en ideell förening äger, styr och förvaltar den tillsammans.

Föreningsdemokratin gör föreningen möjlig, stadgarna är fastställda av medlemmarna och styr hur föreningen ska skötas. Demokrati och stadgar, grunden till våra så viktiga föreningar. Ni vet ju såklart allt det här, men ibland kan det vara bra att påminnas om att vi är en del i något större och väldigt viktigt. Jag ser fram emot vår egen stämma – en dag med demokratisk grund och många samtal.

Om att bevara och återskapa

Vid ett antal tillfällen har jag haft förmånen att gå guidade turer på olika historiska platser i USA. Jag tänker just nu på ett tillfälle där jag gick en rundtur i en f d skogspatronens villa i Minnesota. Guiden visade oss runt i huset och berättade om de olika rummen. Byggnadstekniskt, tidsmässigt, stilmässigt och med alla olika aspekter man kan tänka sig. De hade lagt mycket tid på att återskapa till originalutseende. De hade varit i kontakt med forskare, byggherrar och andra kunniga på området. Många timmar hade lagts på efterforskningar, inköp av ”rätt” material och så klart själva utförandet.

När jag först kom dit så tänkte jag att, ska jag verkligen lägga tid och pengar på att kika runt här, det ser ut ungefär som ett lite större hus på landet hemma i Sve-

Lena Ramsberg,
ordförande i
Västergötlands
Hembygdsförbund

rige. Men som ni förstår så köpte jag en entrébiljett och rycktes med i berättelsen. Guidens inlevelse och stolthet över skogspatronens villa från 1890-talet gjorde att jag vände min tanke.

Från att känna en stor igenkänning från ett lite större hus från förra sekelskiftet i Sverige, så väcktes tanken i mig om att vi också borde vara rädda om och stolta över våra hus och byggnader. Trots att de kanske inte är så gamla och trots att det finns många, eller i alla fall fler än i detta område.

Den här guidningen glömmar jag inte. Den påminner mig om att vara rädd om även det som inte är så gammalt.

Berättelsen runt omkring ger ytterligare en dimension

Var går gränsen för vad som är gammalt och värt att bevara? Det är många gånger berättelsen runt omkring som gör att en plats, ett hus eller ett föremål får en ytterligare dimension.

Jag vill avslutningsvis påminna om att kika in på dels vår hemsida men även på Sveriges hembygdsförbunds hemsida – hembygd.se. Där hittar ni mycket matnyttigt. Information, kurser, webinar med mera som är till för oss alla medlemmar.

Nu ser vi fram emot en härlig hembygdsvar och sommar!

Lena

Välkommen Pär-Uno

– ett nytt ansikte i redaktionen

Pär-Uno Ström, Alingsås, här vid skådespelerskan Birgitta Anderssons byst utanför teatern i Mariestad. Foto: Carina Håkansson.

Västgötabygdens redaktionskommitté har sedan en tid tillbaka en ny medlem. Pär-Uno Ström heter han och kommer från kafé- och bageristaden Alingsås.

Pär-Uno är själv inte bara före detta bagarbarn utan även medförfattare till en bok om just bageristaden Alingsås under fyra sekler.

– Att vara bagarbarn i Alingsås är något jag är stolt över. Inte minst med tanke på att skalden Evert Taube sjöng en gång om det goda brödet just här och i San Remo, säger Pär-Uno.

Evert Taube hade kontakter i vår stad och här finns också ett hus som kom att kallas Taubska huset. Men om det var just här Evert var, låter Pär-Uno vara osagt. Hur som helst i boken ”Bageristaden – Alingsås bagerier under fyra sekler” har Pär-Uno och hans medförfattare Carina Håkansson tillsammans med illustratören Eva Ringmann funnit inte mindre än cirka 80

bagerier sedan potatiskungen Jonas Alströmers dagar på 1700-talet. Ytterligare ett par till böcker har Pär-Uno varit delaktig i på senare år och som getts ut av det lokala förlaget Fortuna Förlag.

– Vi har även lyckats finna den förste bagaren i Alingsås. Han hette Anders Sundgren och då bodde det runt 300 personer här och Alströmer gav honom ensamrätt att baka bröd!

Tidningsjournalist

Men Pär-Uno är inte bara lite författare. Han har även lång erfarenhet av att vara journalist och fotograf på Alingsås Tidning.

– Det var några år sedan, men det kliar fortfarande i fingrarna och jag älskar att skriva och intervju, vilket sker emellanåt.

Under sina cirka 30 år på tidningen skrev han om allt från personporträtt, natur och kultur till kommunpolitik samt brott och straff.

– Ja, det blev det mest och att få arbeta i en mindre stad som Alingsås var mycket trivsamt, säger han.

Danskarna

För en tid sedan hade Pär-Uno en artikel i Västgötabygden om Alingsås förra turistchef AM Alströmer och hennes forskning kring gräns- och femstenarösen. Steinar som rests när danskarna huserade i Västsverige på 1600-talet. Det var då som Pär-Uno fick frågan om han ville ingå i Västgötabygdens redaktionskommitté och Pär-Uno svarade:

– Ja!

Fotnot: Pär-Uno är även sekreterare i Alingsås Hembygdsförening.

Redaktionen

Västergötlands Hembygdsförbund och Sveriges Hembygdsförbund samarbetar med Studieförbundet Vuxenskolan vid kurser och konferenser.

Tankar i tiden

– om förr och nu, dåtid och framtid

I hembygdsrörelsen försöker vi gärna dokumentera och bevara för framtiden. Ofta sätts då det förflutna mot den moderna tiden, och det kan bli alldeles onödiga värderingar och motsättningar. Vi behöver en sammansmältning av det bästa från olika tider.

I studiecirklar i Fristads hembygdsförening har vi reflekterat över förr och nu eller över dåtid och framtid. I en av cirklarna sysslade vi med matlagning då och nu och då kommer också klimat och hållbarhet in. Det hör ihop med vårt hembygdsarbete.

Det är bra att reflektera över skillnader mellan då och nu, för det ger perspektiv på vad som händer och förståelse för andra kulturer. Här följer några utgångspunkter för reflektioner:

Naturhushållning – Penninghushållning

Förrådshushållning – Just in time

Att leva kollektivt som i bondesamhället

– **Individualismen**

Familjen och släkten – Individen

Långsiktighet och ansvarstagande

– **Kortsiktighet**

Rotfasthet och traditioner

– **Flexibilitet och förändring**

Få hantverkstillverkade ägodelar

– **Överkonsumtion, fabriksstillverkning och utbytbarhet**

Plikt mot andra, speciellt för kvinnor

– **Självförverkligande**

Vördnad för äldre och erfarenhet

– **Ålderism och upphöjande av ungdomlighet**

Man tog vara på vad gården gav, inget matsvinn

– **Varierad mathållning med mat från hela världen**

Det blir så lätt värderingar om att det var bättre förr, men lite djupare reflektioner kan ge mer varierande synpunkter. Kollektivet och familjen gentemot individen är högst aktuellt med tanke på vårt mångkulturella samhälle, där barnuppfostran blir en annan skiljelinje. Förhoppningsvis kan diskussionen i en studiecirkel leda till dokumentation av människornas tankar och liv i ett samhälle i förändring.

*Ann-Britt Boman
Fristad*

Ann-Britt Boman

**...I en av cirklarna
sysslade vi med
matlagning då och nu
och då kommer också
klimat och hållbarhet in.
Det hör ihop med vårt
hembygdsarbete...**

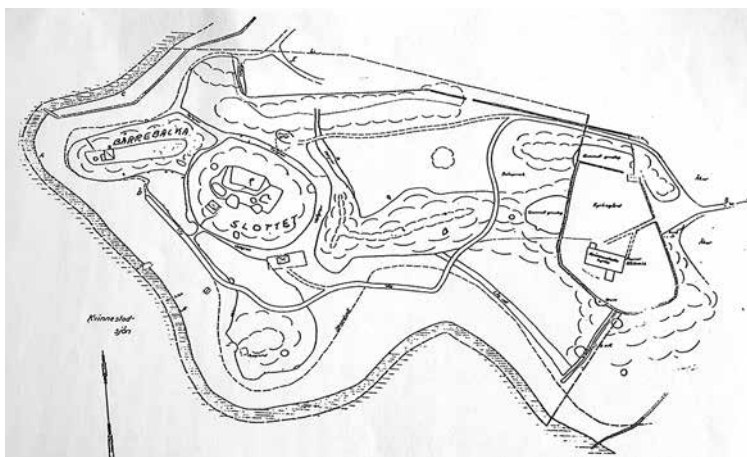
Känner du till Kvinnestadsborgen?

Södra sidan av Kvinnestad, slottet. Foto: Gustaf Ewald.
Fotot tillhör Vänersborgs museum.

”Första dagen var som julafton för oss fornminnesvänner”, sa Holger Reinholdsson i Svälternas fornminnesförening, efter den första utgrävningdagen vid Kvinnestadsborgen i juni 1985. Redan första dagen hittade man flera mynt från 1300-talet, en stigbygel, hästskor samt en kniv.

Det är inte så konstigt om du inte känner till borgen i Kvinnestad, men den ligger strategiskt placerad på en udde i Kvinnestadssjön, några kilometer söder om Vårgårda. Traditionen om borgen har gått från generation till generation i bygden. Sedan århundraden tillbaka har man noterat byggnadsrester på två kullar, kallade Slottet och Borrebacka samt spår av djupa vallgravar. Man har antagit att det rör sig om någon form av befästning, men inte känt till vid vilken tid och hur länge den har använts.

Riksantikvariets karta över Borganläggning
å Skattegården, Kvinnestad.

Provgrävningarna och fynden

Det var den entusiastiske ordföranden i fornminnesföreningen, David Andersson, som hade lyckats få förste antikvarie Rune Ekre från Lödöse museum att leda utgrävningen. Minst lika viktigt var att många frivilliga från föreningen ställde upp ideellt för att gräva. Under de följande dagarna hittade man mer mynt från samma tid. Sammanlagt blev det ett fyrtiotal mynt, alla präglade under kung Magnus Erikssons regeringstid i mitten av 1300-talet. En häpnadsväckande hög siffra. Även om den erfarna arkeologen Rune Ekre, i sin karaktäristiska basker, hade funnit många spektakulära fynd i Lödöse, kände han glädjen och överraskningen i att finna så många mynt. Utgrävningarna fortsatte under resten av 1980-talet och omfattade till slut 23 dagar. De flesta fynd under dessa år visade sig ha med hästar och rytare att göra. Man hittade mängder med hästskor och hästkosöm men även söljor, beslag och hovslagarverktyg.

1955 utförde fornminnesinventeraren Gustav Adolf Hellman en uppmätning av borgområdet och kom fram till att det handlar om 1200- eller 1300-tal. Fornminnesföreningen ville gärna få mer precisa kunskaper genom utgrävningarna på 1980-talet. Bland annat genom myntfynden kom Rune Ekre fram till att borgen endast användes under en mycket kort tid, kanske bara under en tjugooårsperiod i mitten av 1300-talet. Mycket kol och förkolnat trä, tyder på att borgen förstördes genom brand, kanske under ett fientligt angrepp. Man har även hittat avbrutna armborstpilar från samma tid.

Slottet och Borrebacka

På höjden Slottet, som antagligen var borgens huvudanläggning, finns rester av en nedbrunnen, ganska enkel träbyggnad. Här fann man även rikligt med matavfall, men märkligt nog inga spår av husgeråd. Rune Ekre drog slutsatsen att det inte kan ha varit någon borgherres bostad, utan hellre en strategiskt placerad försvarsanläggning. Även här fann man många mynt från samma tid.

På höjden Borrebacka visar fynden av den ofantligt stora mängden av hästskosöm och hästskor, att det har varit ett stort stallområde med flera byggnader inklusive en smedja.

Den historiska situationen

Magnus Eriksson regerade 1319-64, och de sista tio åren blev en orolig period, som inte minst drabbade Västergötland. Hans norsk-svenska union upplöstes 1355 och året därpå inleddes ett stormannauppror, som gjorde att han avsattes 1364. Albrekt av Mecklenburg inkallades och utsågs till svensk kung. Magnus son Håkan lyckades dock behålla greppet över delar av Väst-sverige. Samtidigt som kung Albrekt fick herraväldet över den östra delen av Västergötland, passade danskarna under Valdemar Atterdag på att anfälla från söder. Mellersta Västergötland blev därmed en krigszon mellan dessa tre grupperingar. Det är antagligen i den situationen vi får sätta in Kvinnestad Borgs korta tid. Till vilken gruppering den hörde är ovisst. Alla myntfynden med Magnus Eriksson talar dock för att försvararna kan ha tillhört hans trupper. Fyndmaterialet säger klart att borgen gått under genom brand och med all säkerhet under strid.

Hur besöker man Kvinnestadsborgen?

Om man kommer med bil, följer man vägen som hänvisar till Kvinnestads kyrka.

Denna vita sevärda 1200-talskyrka ligger vackert belägen på en närliggande höjd strax öster om borgen. Borgens vallgravar sträcker sig fram till kyrkan, vilken också kan ha använts i försvarssammanhang.

Kvinnestads kyrka.

Foto: Runo Grolander.

Fotot tillhör Vänersborgs museum.

1300-talsfynd med anknytning till hästar och ryttare (a-h) hästsko och sporre, c) del av ryktskrapa, d) hovslagartång. Samliga föremål av järn. Fynd på Borrebacka sommaren 1986. Foto R. Leinonen.

Den som vill besöka kyrkan och borgen parkerar vid kyrkan, där det även finns anslagstavlor uppsatta. En del av själva borgshalvön är en populär badplats. Ägare till halvön är Yngve Lagerlöf i Skattegården, som pietetsfullt vårdar och värnar såväl borgområdet som kyrkan.

Vill du veta mera?

Det nyinvidga hembygdsmuseet i Tumberg i Vårgårda berättar också om borgens historia. Bland föremålen där märks medeltida tegelstenar, hästskor och hästskosöm.

Borgen är som sagt nästan helt okänd och sedan utgrävningarna har det heller inte skrivits mycket om den. För den som vill läsa mer om borgen, finns det artiklar i ett par årsskrifter utgivna av Svältornas fornminnesförening. Rune Ekre har också skrivit om utgrävningarna i skriften Västgöta-Dal 1988 och i skriften Fässingen 1995. David Anderssons dotter, Marita Karlsson, som även hon är aktiv i fornminnesföreningen, har en hel del diabilider från utgrävningsåren.

Gör gärna en utflykt till Kvinnestad, vandra runt och fundera på vilka gåtfulla händelser som ägde rum här under några få mycket oroliga år i mitten av 1300-talet.

Glöm inte den unika kyrkan – den brukar stå öppen för besökare.

En vandringsled runt sjön gör också området värt ett besök.

*Erik Fristedt
Långareds Hembygdsmuseum*

Rådmannen J P Nordgren i Mariestad

– en av stadens rikaste på sin tid

En generös donator

Enligt bouppteckningen, som upprättades den 7 december 1905, uppgick Nordgrens behållning (förmögenhet) till hela 128.902 kr och 65 öre och enligt upprättat testamente 1904 så donerade han stora summor till ”Staden” genom olika donationsfonder, så han blev också en generös donator och välgörare.

Hur kunde en fattig torparson utan utbildning bli så förmögen, enbart som speceri- och diversehandlare? På denna fråga finns idag inget svar, men han verkade ha haft näsa för affärer!

Vi tar det från början...

Jonas föddes den 19 februari 1826 i torpet Bäckängen i Kyrkefalla socken (inte i Sventorps socken som ibland anges felaktigt) som andre son till torparen Johannes (även kallad Johan) Nohlgren (Nolgren) och hans hustru Ingrid (även kallad Ingrid och Inga) Svensdotter. Han fick med tiden fyra bröder. Vid dopet den 20 februari fick han namnet Jonas, men i senare kyrkoböcker och andra handlingar benämns han Jonas Petter och skrev sig själv ofta som enbart J.P.

Till Mariestad via Forsby och Skövde

Familjen flyttade senare till Forsby socken. Jonas Petter lämnade hemmet redan 1839 och flyttade till Knistad i Sventorps socken, tog anställning som dräng och flyttade därefter till Skövde samt 1841 till Mariestad och kallas då för ”ynglingen” Jonas Petter Nohlgren. Slog sig ned i huset/tomt nr 1 och tog där anställning som handelsbetjänt hos handlanden Carl Bergman och senare som bodbetjänt. 1853 flyttar han till tomt nr 23 och ändrar då sitt efternamn till Nordgren. Släktnamnet Nohlgren kommer från farfar som var soldat i Sventorps socken under gården St. Nohltorp och därav tog namnet. Samma år, den 1 juli 1853, startar Nordgren tillsammans med Gottfrid Gottlieb Djurson ett handelsbolag inom diversehandel kallat G.G. eller G. Djurson & J. P. Nordgren, som 1855 övertogs av Nordgren själv under firma J.P. Nordgren diversehandel, som 1862 eller strax före flyttar verksamheten till tomt nr 47. (Har ej kontrollerat om bolaget eller firman är inregistrerad).

Stadsbranden 1895

1862 flyttar han till tomt nr 22 och köper huset samt fastigheten på tomten av handlanden Lars Johan Westerdahl och får lagfart på densamma 1863. Han bor i samma hus som speceri- och diversehandeln, vilken

Rådmannen och handlanden J. P. Nordgren.
Foto 1901:
Ludvig Ericson,
Mariestad

är belägen vid gamla torget och som tragiskt drabbades av stadsbranden 1895. I speceri- och diversehandeln idkade han speceri-, vin-, delikatess-, garn- och diversehandel (saluförde säkerligen flera varor än dem som nämns här). Han annonserade flitigt i de lokala tidningarna vad han saluförde. Affärsverksamheten hade han i juni samma år överlåtit på handelsbiträdet Emil Johan Jernberg. Efter denna händelse så flyttade han till tomt nr 133 som hyresgäst. Hur mycket av hans kvarlåtenskap som gick till spillo i branden är inte känt.

Kommunala åtaganden

1882 valdes han till rådmann, så kallad illiterad rådmann vald av staden, en tjänst han innehade under en lång tid och tillhört stadsfullmäktige tills hösten 1904. Har därjämte suttit i drätselkammaren, en tid som dess ordförande och i kyrkorådet med flera korporationer.

Testamente

Nordgren synes de senare åren blivit sjuklig av ”ålderdomsaftyning” och avsomnade vid tvåtiden på morgonen den 28 december 1904 i en ålder av närmare 79 år. Han hade nog på känn att livet skulle ta slut och upprättade därför den 9 maj 1904 ett testamente med tillägg den 5 oktober. Testamentet var omfattande och han gav däri stora gåvor i form av kapital till sina bröder och brorsbarn samt en generös försörjning livet ut för sina två trojänarinnor samt inte minst ”Staden”. Han var ogift och efterlämnade inga kända barn.

Donationer

”Rådman J. P. Nordgrens donationsfond”. Vård och underhåll av fattiga och obotligt sjuka etc från Mariestads församling. Han skriver i testamentet följande:

”För att visa mitt varma intresse för det samhälle, inom hvilket min verksamhetstid förflutit giver jag till Mariestads Stad 20.000 kr”. Förvaltas av stadens Fattigvårdsstyrelse. Belopp 20.000 kr.

”Rådman J. P. Nordgrens understödsfond”. Till Mariestads allmänna läroverk och förvaltas av dem för understöd till mindre bemedlade lärljungar/gossar etc. Belopp 3.000 kr.

”Rådman J. P. Nordgrens beklädnadsfond”. Till beklädning av fattiga, flitiga och välartade gossar i Mariestads folkskola. Förvaltas av skolrådet. Belopp 1.500 kr.

Till Mariestads Kyrkoråd (Kyrkoförsamling). Till inköp av väggramar, gaskrona etc. Belopp 2.000 kr. Till sina två trotjänarinnor, systrarna Emma Magdalena och Maria Henrietta Lundberg, donerade han 1.000 kr vardera för bidrag till bostättning. De erhöll också vissa möbler och husgeråd samt hans porträtt i ram. Till sin egen gravvård, se nedan.

Bouppteckningen

Bouppteckningen visade att han var mycket förmögen och välbärgad och att den förhärda lägenheten var stor. Den bestod av en större salong, matsal, sängkammare, gästrum samt tambur, jungfrukammare, kök, förstuga, vind och källare. Stor mängd möbler och ljuskronor samt en välfylld vinkällare. Lösöret bestod av allt från guld till blecksaker, glas, porslin inkl. serviser i mängder, mycket linne, symaskin, ja, det fattades nog ingenting. Här höll han nog stora fester och bjudningar samt kalas.

Eftermäle och jordfästning

I Länstidningen, Tidningen För Skaraborgs Län och Västgöta Korrespondenten Skövde Tidning med flera tidningar kan läsas följande om hans minne: ”Mycket arbetsam, ordentlig och noggrann i allt, hvarmed han tog befattning, har han icke blott kunnat framlefa sina sista år under synnerligen välbärgade omständigheter utan jämväl efterlämna minnet af ett omfattande och samvetsgrant arbete i det allmännas tjänst”. Notisen om hans död nämndes i flera svenska tidningar.

Jordfästningen ägde rum tisdagen den 3 januari 1905 på Nya kyrkogården. Den bevistades av en talrik skara anhöriga och vänner från när och fjärran samt herrar från stadsfullmäktige. De som prestaverade (gick med stav i fören på begravningsståget) var kammarherre Hedenstierna och landskamrer Tengbom.

Gravvård

Som framgår ovan så hade Nordgren en stor förmögenhet vid sin död, det mesta i bankmedel och aktier och i sitt testamente så avsatte han 2.500 kr till sin gravvård med gravsten och inhägnad samt till dess underhåll

Gamla torget i Mariestad. Foto P.A. Eriksen 1890. Från vänster Nordgrens hus och speceriaffär, Gustaf Larssons – Odhners hus och Handlande C G Åhlins hus. Dessa var med om stadsbranden 1895 och förstördes.

för framtida vård, för att alltid stå kvar. Bankmedlen fanns i Skaraborgs läns enskilda bank samt aktier i Mariestadsföretag och i samma bank samt utlåning till privatpersoner. En ståtlig gravvård finns på Nya kyrkogården.

Till sist

Jag som skriver denna artikel är ättling till brodern Emanuel (även kallad Mane och Manne) Nordgren som bodde i Sventorps socken. Frid över J. P. Nordgrens minne och hans godhjärtade generositet!

*Peder Claesson
Träslövsläge*

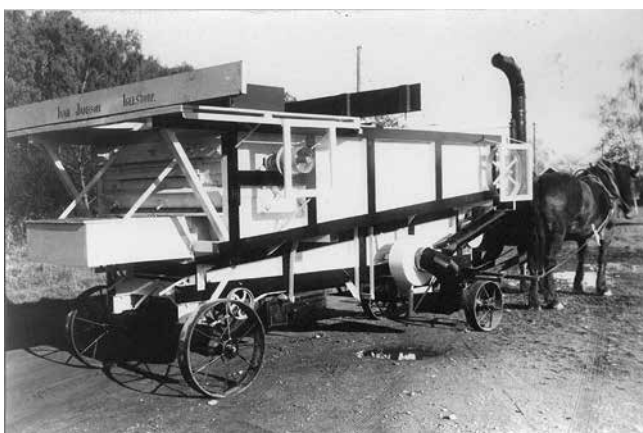
Domkyrkan i Mariestad 1874 – så som den såg ut under J. P. Nordgrens senare tid. Kyrkan är tecknad av Ernst Wennerblad (1856–1927), verksam som komminister i Götlunda mellan Tidån och Skövde.

Tröskverksbyggaren Simeon med familj återvände hem

Märkligt ögonblick har Ivar Jansson, född 1887 i Kimbali i Amerika, kallat sin berättelse, som Bengt Gustafsson och systemen Eva, båda uppväxta i Humlebron, Sventorp, hittade bland efterlämnade dokument hos en avlidna kusin. Vi återger berättelsen, lätt redigerad, i det följande. Elisabeth Nilsson i Fjället, Sventorp, har hjälpt till med namnen under bilden på familjen Jansson.

”Mina föräldrar Simeon och Maria Jansson voro bosatta i Sventorps församling, Igelstorp, i Skaraborgs län. Far var tröskverksbyggare och mor småskollärlarinna. De reste till Amerika i maj 1887 till Kimbali i staten Nebraska. Ett par mil därifrån hade far sina föräldrar boende. De hade tagit sig dit som farmare och bedrev boskapsuppfödning. Far och mor hade tänkt göra det samma. Den som berättar detta efter far och mor föddes i Kimbali den 24 juli 1887 och fick namnet Ivar. Man kan tänka sig vilka svårigheter mor måtte haft under överresan med sjösjuka och annat. Far byggde hus och sålde och byggde sig ett för familjen. Min broder Gerhard föddes i mars 1889.

Sedan kom bakslaget. Allt blev värdelöst och många flyttade från staden och far sålde sitt hus för 200 dollar. Det var en hård tid. Familjen flyttade till Denver i Colorado där far fick arbete som snickare av ekstrappor vid ett företag. Det förekom ofta strejker och lockouter varför han hade ekonomiska svårigheter. En tredje son Fredrik föddes 1890. Mor trivdes ej och längtade tillba-

Ett tröskverk, byggt av Ivar Jansson i Igelstorp.

ka till Sverige. En jul visste mor ej hur hon skulle få det nödvändigaste i matväg, men någon dag före jul kom det en sändning med mat, bl a en kalkon samt julgotter. Far och mor tillhörde den lutherska församlingen Augustasynoden varifrån troligen sändningen kom. Vad jag hittills berättat har jag hört efter mina föräldrar.

Nu kommer det ögonblick, som jag särskilt minns. En dag på hösten 1891 kom ett brev från mors föräldrar i Sverige. Innan mor reste ut hade hon lovat dem att alltid skriva sanningen hur hon kände det. I brevet från föräldrarna stod bland annat att kyrkoherden i Sventorps församling erbjöd mor lärarinnejobbet i Sventorp som var ledigt i januari 1892. Han erbjöd sig även att förskotta pengar till hemresan för familjen. När mor läst brevet tog hon mig i famn och grät och skrattade av glädje och sade: ”Nu ska vi resa hem till det kära Sverige.” Mors föräldrar hade talat med kyrkoherden om våra svårigheter däröver och denne hade då lovat att vara behjälplig.

Pengarna kom och i november 1891 började hemresan per järnväg till Boston. Ett uppehåll gjordes vid Niagara Falls, även detta ett märkligt ögonblick för en liten parvel som jag. Det kraftiga dånet, den storslagna synen av de skummande vattenmassorna utgjorde ett oförlömligt intryck på mig. Vi beskådade fallet från flera håll, gick under fallen och åkte kuggbana i en tät vagn ner i forsarna där det kokade och virvlade som i en häxkittel.

Av Atlantresan minns jag endast sporadiskt. Vi hade vackert väder och sutto ofta på däck och såg mötande fartyg vid horisonten. Så kom vi till Liverpool i England, reste per järnväg till Hull där vi gick ombord för resan hem över Nordsjön. Sjögången var svår och alla voro svårt sjuka.

När vi kommo till Göteborg var våra pengar slut. En postväxel, som far hade haft insydd i västen, var borta. Den hade stulits av någon under resan. Banken i Göteborg, på vilken den var utställd, vägrade att utbetala beloppet liksom att spärra densamma. Sedermera återbetalades dock hela beloppet.

Efter hjälp från bekanta i Göteborg kunde hemresan till Igelstorp företagas. Återkomstens och återföreningens glädje var stor. Det var dagarna före jul och jag var säker på att det blev en fröjdefull jul för oss alla, en jul jag alltid kommer att minnas.

Berättelsen insänd till Sveriges Radio av före tröskverksbyggaren Ivar Jansson, Västhaga Igelstorp, tel Skövde 25010. Född den 24 juli 1887.

Insändaren kan på grund av sjuklighet och ålder ej finna sig för eventuell uppläsning. Detta överlättes åt Radiotjänst uppläsare.

Med vänlig hälsning
Ivar Jansson.”

Det framgår inte vid vilket datum berättelsen insändes till Sveriges Radio, men det bör vara under Ivar Janssons senare år.

Några faktauppgifter:

Ivar Jansson, föddes 1887 i Kimbali i USA och Gerhard 1889 på samma ort, Fredrik 1890 i Denver, Maria, kallad Maja, 1892, Anna 1896, Berta, 1898 och David, 1899, de fyra sista i Sventorp. Ivar avled 1980 och hans och hustruns grav finns på Sventorps nya kyrkogård.

Simeon Jansson (Ivars far), föddes 1857 i Slöta, hans hustru Maria 1859 i Sventorp. Deras första son Samuel Natanael föddes 27/1 1886 i Sventorp, men han dog antagligen före utresan till Amerika i maj 1887.

Simeons far, Jan Andersson, föddes 1827 i Slöta och modern Maria Andersdotter, föddes 1832 i Åsle. De hade flera barn. Jan Andersson med hustru och flera i familjen utreste till Amerika 1883. Före utresan bodde de i Bäck och Fredsberg, Skaraborgs län.

Ivars syster Maja Jansson var gift med handlare Axel Åstrand i Böckersboda, Lyrestad. Axel var senare vaktmästare i Sventorps skola (nuvarande församlingshemmet) och de bodde i en lägenhet på skolans andra våning. Maja Åstrand bodde under 1960-talet i en av HSB-lägenheterna på Fältvägen i Igelstorp. Anna Jansson var under många år lärarinna i Sventorp.

I Billingsbygden 2021-2022 ingår även en artikel – Ivar Jansson och Igelstorps tröskverksfabrik – författad av undertecknad, där Ivars son Håkan intervjuas.

Monika Moberg Kilefors

***Den högsta formen av intelligens
är sunt förnuft.***

*Ett klokt ord, insänt av
Leif Brunnegård*

Familjen Jansson i Igelstorp. Maria, kallad Maja, född 1892, Gerhard, född 1889, Ivar, född 1887, Fredrik, född 1890, Anna, född 1896, David, född 1899, föräldrarna Maria och Simeon, och Berta, född 1898 (dog redan 1925).

Ornungastämman tio år

Efter tio år (2022) är stämman rejält etablerad i såväl Folkmusiksverige som i vår bygd.

Massor av ideellt arbete ligger bakom att den numera är Svältornas fornminnesförenings största enskilda inkomstkälla.

– Det har blivit ett självklart inslag.

Det är roligt att se folk komma utifrån, säger föreningens ordförande Per-Eric Stjerna.

Detta läser vi i Svältornas tidskrift 2023.

Ornungastämmans grundare är riksspelmännen Jenny Gustafsson, projektledare, och Sabina Henriksson.

Ge gärna en gåva till Tengelandsfonden!

Har du problem att komma på en lämplig födelsedagsgåva till den som redan har allt eller funderar du på att skänka en gåva för att hedra minnet av en person som har gått bort? Utförlig information finns på Västergötlands Hembygdsförbunds hemsida..

Bankgiro eller swish

Tengelandsfonden har ett eget bankgiro 5760-9018 och swish 123 358 23 68 för minnesgåvor m m. Kontakta gärna vårt kansli för mer upplysningar.

Se våra adresser på sidan 31.

Gammalsvenskby i Ukraina

I nyheterna från kriget i Ukraina skymtar ibland ett bekant namn förbi, nämligen Gammalsvenskby. Det är en liten by vid södra Dnjepr inte långt från Svarta havet. På ukrainska heter den Zmejevka, Ormbyn. Utefter Dnjepr låg också byar som koloniserades av tyskar, Muhlhausendorf och Klosterdorf, och de låg i en rad utmed floden.

År 2003 var jag med på en bussresa till byn och har sedan sporadiskt haft kontakt med den via Föreningen Svenskbyborna. Ordförande i föreningen är Sofia Hoas på Gotland, och hon förmedlar också dagliga rapporter från kriget.

I byn bor ca 2 000 personer och ca 200 av dessa har svenska rötter. Ett 20-tal talade gammalsvenska men många är borta, och många har flytt undan kriget. De har haft en lång och brokig historia, ofta knuten till de stora världshändelserna. Den började på Dagö i Estland på 1700-talet. Dit hade svensktalande personer kommit på medeltiden och levde i sina byar. Familjen Buskas bodde i ”buskbyn” och Hoas på en plats som låg högt. Dessa namn finns kvar än i dag.

Katarina II var härskare i Ryssland i början av 1780-talet, och hon hade just erövrat ett område vid nedre Dnjepr från Turkiet. Koloniserare var välkomna, och var och en skulle få 65 hektar jord, virke, utsäde för ett år, kyrka och präst. Svenskarna på Dagö hade dåliga villkor i livegenskapens Ryssland. Den 20 augusti 1781 gav sig 1 000 personer iväg, och den 1 maj 1782 kom hälften av skaran fram till den plats som blev Gammalsvenskby. Ingenting av det utlovade fanns på

Nästa nummer av Västgötabygden

Nummer 3 ges ut i slutet av juni 2023. Författarna i denna skrift är själva ansvariga för innehållet i sina artiklar. Redaktionen förbehåller sig rätten att korta och redigera insänt material. Ange om möjligt bildfotograf. Bidrag och tips till tidningen mottas tacksamt av redaktionen, liksom tidskrifter och böcker som önskas anmälda. Insända texter och bilder anses som godkända för publicering på vår hemsida.

Eftertryck och kopiering förbjudet utan medgivande av artikelförfattare.

plats, ”Nu blev vi allt narratar,” sade de, och detta hade de all anledning att säga många gånger senare. Malaria och andra sjukdomar tog många liv, så nästa år 1783 var det bara 135 personer kvar i byn. De hade i alla fall fått en kyrka, och man kan säga, att det var kyrkan som höll dem samman. Prästen övergav dem, och det var klockaren som ledde församlingen och gudstjänsterna. Den förste klockaren hette Mats Martinsson. De höll samman och gifte sig huvudsakligen inom gruppen, så det språk som talades på 1700-talet på Dagö, har blivit bevarat in i vår tid. Nya kolonister kom till som 30 svenska krigsfångar 1790, bl a familjen Norberg. Från Danzig kom familjerna Herrman och Schilling. Många tyskar bosatte sig också i de närbelägna byarna och byggde en kyrka, och då samarbetade man. Det gick bra för bönderna, och 1803 hade den rikaste bonden 4 hästar, 35 kor och 50 får. Jorden på stäppen var bördig även om det var torra ibland och gräshoppor och stäppråttor gick illa åt skörden. År 1882 var man 565 personer och 1929 var man uppe i 946 personer, nästan lika många som utvandrat 1781.

Ny kyrka

År 1885 invigdes en ny kyrka, bl a med hjälp från Sverige. Klockaren Kristoffer Hoas utbildade sig på seminarium och blev prästvigd år 1922. Han var tillsammans med Johan Buskas, byns ledare. 70 familjer av 110 var jordägare. Det kom nya redskap och nyodling ute på stäppen. Man började med vingårdar och mullbärsträd och fruktträd som meloner och aprikoser. De ljuvligt söta aprikoserna fanns i överflöd, när vi besökte byn i början av augusti, och fram till husen ledde gångar med vinrankor.

Så kom de onda tiderna. År 1918 bildades ”Den röda tribunalen” och jorden omfördelades, så att gårdarna fick 30 har. År 1918 kom byn att ligga i frontlinjen i striderna mellan de röda och de vita. Hoas och andra förhandlade och hänvisade till Karl XII och Mazepa, men byn plundrades helt. Så blev det torra och tyfus, och 1921 dog 80 bybor av sjukdomar och undernäring. Hoas bad om hjälp från svenska Röda Korset, och byn fick hjälpsändningar.

Ett annat hot var den nya sovjetiska politiken. Många av de självägande bönderna klassades som kulaker, och sådana deporterades till Sibirien. Staten tog över kyrkan och religiös verksamhet förbjöds. Det blev missväxt och hot om hungersnöd. Tidigare hade det kommit tankar om att utvandra till Sverige, och i juni 1928 röstar alla i byn för utvandring. Efter förhandlingar om

villkoren skedde avfärden den 23 juli 1929 med två flodångare för 888 viserade svenskbybor. Röda Korset i Sverige med prins Carl som ordförande, regeringen och Gammalsvenskbyfonden stod för resekostnaderna, 90 000 kronor. Svenskbyborna kom till Trelleborg den 1 augusti efter en tågresägen genom Europa och inkvarterades i tomma kaserner i Jönköping.

Inför beslutet att utvandra hade frågan kommit upp om hur det skulle bli i Sverige. Om möjligt ville man etablera en ny Gammalsvenskby i Sverige. Och vissa hade tyckt sig höra ett sådant löfte från Kristoffer Hoas. Men så blev det inte. Det var lågkonjunktur och ont om arbete. Storbönder fick

arbeta som statare. Det fanns konflikter mellan jordägare och jordlösa. En fond hade inrättats för att köpa in gårdar till gammalsvenskbyborna, men det tog tid. De flesta bosatte sig på Gotland och i trakten av Jönköping. Fortfarande finns många ättlingar på Gotland, och en kopia av ett hus i Gammalsvenskby, Svenskbygården, har byggts i Roma på Gotland. Där finns också ett museum över svenskbyborna. Den 1 augusti, dagen för ankomsten till Sverige, firas varje år i Roma kyrka. Där finns också kyrkklockan, som byborna tog med sig till Sverige. Kören sjunger i stämmor de gamla psalmerna som ”Herre signe och bevara”. Föreningen Svenskbyborna hade också gjort i ordning ett museum i Gammalsvenskby, men det blev ingen invigning på grund av kriget.

Tyvärr blev det en del missnöje, speciellt bland de jordlösa, och sovjetiska agenter inledde en övertalningskampanj. Efter ett par år återvände 300 gammalsvenskbybor till den kolchos som nu fanns i byn. De upptäckte, att de nog var lurade igen, och flera av dem avrättades av kommunisterna. Kvinnorna döpte och förrättade begravingar, ”gravade” och det kunde medföra fångenskap och avrättning. 135 personer hade också utvandrat till Kanada.

Andra världskriget och efteråt

Så kom tyskarna vid invasionen av Ryssland 1941. De förde bort befolkningen till Wartegau i västra Polen. Vid krigsslutet hamnade de i olika zoner. När de skulle återföras till Sovjet, betraktades de som förrädare och fördes direkt till Sibirien. Flera kom till Vorkuta och Komi, 150 mil nordost om Moskva. De fick bo i jordkullor, och det var 52 grader kallt. Emma Malmas små

Svenskbybornas ankomst till Jönköping år 1929. Från tåget går färden vidare med spårvagn till I12:s gamla förläggingslokaler på Ryhovsområdet. Fotot tillhör Jönköpings museum.

barn dog, men hon kunde inte begrava dem. Hennes make hade kommit till Sverige, men hon fick inte visum. De som överlevt kom tillbaka till Gammalsvenskby efter ett par år, enligt uppgift efter ingripande av en svensk ingenjör på fabriken där de arbetade. Några kunde ta sig till Sverige, men de som nu bor i Gammalsvenskby är alltså ättlingar till dem som genomlevt världshistoriens fasor. Föreningen Svenskbyborna bistår nu med hjälp med bl a mediciner och kol. Byborna odlar mycket potatis och kan klara sig på vad jorden ger.

Språket gammalsvenska

Vid mitt besök för 20 år sedan talade fortfarande de äldre gammalsvenska. De hade en kör och sjöng i stämmor. Många av dem har gått bort, och de yngre kan tala svenska, men då är det den svenska som de lärt sig på kurser i skolan.

Gammalsvenskan har diftonger som ei bein – ett ben, sleiv – slev, löup – löpa. Y uttalas i som i tisk – tysk, bi – by. K i början av ord som kvit – vit, kvass – vass. Ld blir ll som kveld – kväll, elder – eller. Ej aspiration i k, p, t som poige – pojke. Ålderdomliga ord som spon – sked, tarvas – behövs, fyrstisjuonde året –1947, ståka – käpp, omma – brudgum, hanklar – handskar, gäta – äta, sibel – lök.

Ann-Britt Boman

Tät kontakt mellan Ale och Palamuse

Palamuse är en by i Estland. Med frigörelsen från Sovjetunionen 1991 följde en svår omställning för Estland. 1992 bildades en förening i Ale kommun för att hjälpa folket i Palamuse. Till skillnad från de stora biståndsorganisationerna hade givare och mottagare en tät, personlig kontakt. Man trivdes med varandra och man hade ett omfattande kulturellt utbyte.

Flickor från Palamuse gick på Ale gymnasium. Bussar fylldes med resenärer från Ale till Palamuse och folk från Estland kom till Skepplanda och Västsverige. Ale kommun skrev samarbetsavtal med Palamuse kommun. Flera kyrkor tog upp kollekt. Fem brandbilar kördes från Ale och Kungälv till Estland. Brandmän kom till Kungälv för utbildning.

Estland ockuperades i ett halvt sekel av Sovjetunionen och utsattes för en hänsynslös russifiering. All religion var förbjuden. Kvinnornas vävstolar förstördes, allt skulle ske industriellt. Ryssar förflyttades till Estland och industrin inriktades på att tillgodose främst Sovjets behov. Ockupationsmakten tog bondgårdar och kolchosen *Kolhoos Kevade* skapades efter rysk förebild, 10 000 hektar mark, 1 400 kor, 400 anställda (kolchos = kollektivt hushåll). Toppstyrningen från Kreml var detaljerad. Man skickade recept till Estland som förklarade hur man bakar bröd.

1989 föll Berlinmuren och 1991 slutade andra världskriget för Estland som blev ett fritt land men hamnade i en akut kris. Industrin hade plötsligt inga köpare till sina produkter. Kolchosernas mark återgick till tidigare ägares ättlingar, men de hade ingen utrustning för att bruka jorden och begränsad kunskap. Arbetslöshet och fattigdom präglade landet, men viljan fanns att bygga det nya Estland.

När kolchosen upplöstes skulle Ain Villems, veterinär och vice ordförande i Estlands motsvarighet till Lantbrukarnas Riksförbund, LRF, få tillbaka mark som ägts av hans familj. Så kom han till Skepplanda i oktober 1991 för att studera svenskt jordbruk. Bertil Andersson, LRF-ordförande i Ale, tvivlade på Ains beskrivning av tillståndet i Estland så han åkte dit och

blev djupt gripen av det han fick se, drog i gång insamlingar och startade Ale Palamuse förening. Ain startade en mottagarförening i Palamuse. De nyblivna fria bönderna behövde verktyg att bruka jorden med, kvinnorna behövde symaskiner och vävstolar. Föreningar var inte tillåtna under den ryska tiden. Alefolket kom med idén om studiecirkel, också nytt.

När banden knöts mellan Ale och Palamuse i Estland

Infart Palamuse. Foto: Per Olof Liedberg.

Ett 30-årsminne 1992–2022

Ale Palamuse föreningsverksamhet beskrivs i den här nyutkomna skriften. Vid befrielsen från det ryska oket 1991 kunde Ale Palamuse förening hjälpa till på många olika sätt. Samarbetet utvecklades till ett omfattande kulturellt utbyte mellan Palamuse och Ale.

När banden knöts mellan Ale och Palamuse i Estland

Skriften kostar 100 kr, portot 60 kr, och kan beställas från skepplanda@tbrhembygd.se eller tel 0730 35 33 94.

Släckbilen från Surte 2012

Ale och Kungälv kommuner skickade under åren 2001–2018 fem äldre men fullt funktionsdugliga bilar och annan utrustning till Palamuse. Brandmännen i Palamuse kom till Kungälv för en veckas brandmanutbildning.

Ur några tidiga protokoll hämtas

Frivilliga krafter samlades och den 9 april gick en fullastad långtradare från Surte Åkeri till Palamuse. Den 28 april tillsattes en interimsstyrelse och *Palamuse Förening i Ale* bildades den 26 maj 1992. I Estland bildades senare *Palamuse Ale förening*.

Stödet till de fria bönderna utgjorde en betydande del både i fråga om kunskapsöverföring och materiella insatser. Flera lantbrukare från Palamuse kunde ta del av svenskt jordbruk genom vistelse i Ale. Föreningen bistod med jordbruksmaskiner och bland annat installerades en utsädesrensningssmaskin ”triör” och en torkanläggning för hö och spannmål.

Hösten 1992 fick vi möjlighet att anskaffa ett antal vävstolar och symaskiner, vilket gjorde att vi kunde starta en väv- och systuga i Palamuse. Med en instruktör från Ale kom verksamheten i gång och den kom att engagera ett stort antal kvinnor.

Verksamheten kom också att fylla en viktig social funktion som en naturlig samlingsplats för byns kvinnor som senare bildade den så kallade ”kuddklubben”. Många av deras alster såldes i Sverige och gav välbehövligen inkomster till kvinnorna.

Släckbilen från Surte 2012. Foto: Göran Bengtsson.

Genom välvillig medverkan från vårdcentralen i Skepplanda har en läkare, en tandläkare och en tandsköterska under tre veckor fått delta i det dagliga arbetet vid vårdcentralen, vilket uppskattades mycket av esterna.

2022 hade det gått 30 år sedan samarbetet mellan Ale och Palamuse startade. Då gav Skepplanda hembygdsförening ut en skrift på 48 sidor om samarbetet med Palamuse. Se föregående sida.

I Palamuse firade man med en jubileumsutställning, se vänsterspalten.

Bo Björklund

Palamuse Ale Förening firar sitt 30-årsjubileum med en

HANTVERKSUTSTÄLLNING

Palamuse museum 2–30 november
Välkomna att ta del av en bit av vår förenings historia och hantverk som vi tillverkat.

Svältorna på nya museet

Svältorna och dess museum har en given plats på Vårgårda museum, som invigdes i maj 2022 – ett museum väl värt ett besök.

Det här kan vi läsa i Svältornas fornminnesförenings tidskrift 2023 – i en artikel av Stefan Samuelsson. Museet är inrymt i den gamla skolan på hembygdsplatsen i Tumberg.

Bygdens historia från istiden fram till 1950-talet presenteras snyggt och pedagogiskt på Vårgårda museum, läser vi i en bildtext.

Tidskriften fyller 50 år i år.

Läs vidare på sidan 25.

Linnélärjungen Pehr Osbeck 300 år

Carl von Linné såg i Pehr Osbeck en av sina främsta disciplar: *Där tio örtsökare framgått, finner alltid Osbeck något av dem obemärkt*. Hålanda hembygdsförening firar 300-årsminnet av hans födelse. Den 7 maj vandrar man in till torpet Oset där Osbeck föddes. I augusti ger man sex teaterföreställningar om hans liv. Det sker i sågen på hembygdsgården.

Pehr Osbeck, 1723-1805. Beskuren akvarell som anses vara målad av Osbecks tecknare Magnus Lindgren som tidvis vistades hos Osbeck i Hasslöv i Halland. Bild från Svenska Porträttarkivet.

Pehr Osbeck föddes 1723 på torpet Oset under Livered i Hålanda socken. *Lycka var att mine föräldrar redan på det femte året lärt mig svenskan och det nödvändigaste uti Salighetsläran*. När han vallade getter framme vid herrgården blev han väl sedd av ägarfamiljen Olbers, och fick tillsammans med barnen i familjen åtnjuta undervisning av en student från Skara. Detta ledde till att han kom till en skola i Göteborg.

Magnus Lagerström, 1691–1759, uppvuxen i det svenska Pommern, gift med dottern Klara Olbers på Livered och direktör i Svenska Ostindiska Companiet, hjälpte Pehr med böcker och kläder. Efter skoltiden i Göteborg bekostade Lagerström resan till Uppsala där Pehr studerade botanik för Carl von Linné.

Linnés föreläsningar var omåttligt populära. Han kunde och visste allt som man rimligen kunde begära av kunskap om naturen vid den tidpunkten. Det var en akademisk folkrörelse som lockade hundratals studenter och andra åhörare. Det var inte underligt att den unge Osbeck som så många andra studenter rycktes

med i denna våg av nya tankegångar framförda av en karismatisk lärare. Det var i den miljön han blev skolad och det var denna anda av nytta och förnuft som han skulle bära med sig för resten av sitt liv.

1750 skrev Linné ett rekommendationsbrev till Lagerström som ledde till att Osbeck prästvigdes och kallades som skeppspräst på *Prins Carl* som avseglade till Kanton samma år. Det blev en för Osbeck strapatsrik men framgångsrik resa.

Ombord på *Prins Carl* skulle det varje dag hållas morgonbön och aftonbön och på sön- och helgdagar predikan. I övrigt skulle skeppsprästen undervisa kadetter och skeppspojkar i kristendom, se till de sjuka och förrätta jordfästning när någon avlidit. Vid sidan av prästuppsdraget använde Osbeck sin tid till botanisk forskning och dokumentation.

Det var en mycket sliten och sjuklig Pehr Osbeck som den 26 juni 1752 *med glädje beträdde den Swänska fosterjorden*. En av dem som var närvarande vid landstigningstillfället skriver: *Första anblicken af hans förbleknade hy, intryckta bröst och klena kroppsställning lofvade ej mycken styrka*.

Linné lockade med en andra resa, men Osbeck avböjde. Resorna var inte riskfria. En del av Linnés mest framstående medarbetare kom inte tillbaka från sina utlandsresor. Vid sitt inträdestal i Vetenskapsakademien 1758 framhöll Osbeck bland annat att *den genomträngande sjökölden kan svårligen hållas från livet med annat än pälsverk*.

Svenska Ostindiska Companiet är ett av vårt lands märkligaste och kanske mest framgångsrika företag någonsin. Lönsamheten var mycket hög. Egentligen var det fem olika bolagsbildningar, oktrojer, under tiden 1731–1813.

De flesta ostindiefararna löpte ut från Göteborg lastade med järn och andra varor som skulle säljas på utresan. Man måste ha silver för att kunna handla i Kina. Därför var Cadiz, väster om Gibraltar, rätt plats att mellanlanda på. Cadiz var huvudhamn för spanjorernas handel på sitt kolonialvälde i Sydamerika. Det var där de berömda silverflottorna lade till. Uppehållet i Cadiz kunde ta två månader.

Resan Göteborg-Kanton och åter tog i medeltal 17 månader. Osbecks resa med *Prins Carl* tog 20 månader. Som bäst kom man upp i 10 knop.

Carl von Linné förstod att utnyttja ostindiefärderna för sina vetenskapliga syften. På sin Västgötaresa 1746 tog han kontakt med den humanistiskt bildade Magnus Lagerström. Genom honom fick han plats ombord för flera av sina elever. Skeppen blev en gungande opera-

Osbeckia chinensis

Herr Archiatern och Riddaren Linnæus, skriver Osbeck i sin dagbok, som tyckt att min möda på något sätt bort ihågkommas, har velat uppoffra denna ört till min belöning och kallat henne *Osbeckia chinensis*. Akvarell av Kerstin Hurtig Björklund.

tionsbas för svensk naturvetenskap, en global utvidgning av den botaniska institutionen i Uppsala. Mängder av preparerade djur och pressade växter fördes hem och skänktes till Linné och olika institutioner.

Osbecks hemförda samlingar granskades noga av mästaren som yttrade att de *voro oförlikneliga* och han förvånades över deras mångfald och rikedom.

Vid hemkomsten från den långa resan blev Osbeck mottagen med stor entusiasm av Linné som presenterade honom vid hovet jämte en del av hans hemförda samlingar av örter och insekter. På Linnés tillskyndan fick Osbeck kondition som huspredikant hos hovkansleren Carl Gustaf Tessin den yngre, i vars hem på Riddarholmen och på Åkerö han tillbringade sina fem lyckligaste år. Han var även intendent för Tessins naturaliekabinett på Läckö slott och därtill hörande botaniska försöksfält.

I fem år var Osbeck anställd hos Tessin. En brytning med kungen och drottningen gjorde att Tessin drog sig tillbaka från det offentliga livet. Osbecks anställning fick avbrytas, men Tessin hjälpte honom till en anställning som präst i Hasslöv vid Hallandsåsen. Osbeck hade sett fram mot en professur i botanik men tvingades nu byta bana. Som 35-åring flyttade han till Hasslöv och blev kvar där till sin död.

I Hasslöv ägnade han sig uteslutande åt sitt herdekall, sin vetenskap, topografin och lanthushållningen. Men han kände sig ofta ensam, övergiven och långt borta från den vetenskapliga miljö där han kände sig hemma, som han stimulerades av och som han längtade efter.

Bo Björklund

Minnesstenen på torpet Oset i Hålanda.
Foto: Bo Björklund

***Vår vision;
En levande hembygd, öppen för alla!***

***Vårt kulturarv
värt att vårda för framtiden!***

100-årsjubileum i Åsle tå

28–30 juli 2023

När året 1923 bröt in nådde diskussionerna om bevarande av ryggåsstugor på Åsle Tå fram till konkret handling. Kyrkoherde Karlsson hade flyttat från socknen och i hans ställe kom komminister Eric Engvall. Han och folkskollärare Arthur Andersson, sedermera Arnling, utlyste ett möte i Åsle skola.

Ur pressinformationen från Anders Modig – ordförande i Åsle, Mularp och Tiarps Hembygdsförening – info@asleta.se – har vi sammanfattat följande:

”Tretton personer infann sig till detta möte som hölls den 1 februari 1923. Ändamålet för mötet var att 'utvärdera intresset för bildande av en hembygds- eller fornminnesförening för Åsle, Mularp och Tiarp'.

Eric Engvall valdes till ordförande och mötet beslöt att bilda en förening. Den omedelbara uppgiften blev att påbörja insamlandet av föremål, lämpliga för ett hembygdsmuseum, och att förvärva en av ryggåsstugorna på Åsle Tå för ett sådant ändamål.

Själva starten var lyckad och föreningen köpte sin första stuga för tolv kronor 1927.

Därefter fortsatte man att förvärva stugor på tån, en efter en, och 1991 köpte man den sista, 'Malmes'.

Utöver detta har miljön kompletterats med, skifteslagården (1968), Kallbergs Visthusbod (1971), den återuppbyggda smedjan (1972), lantbruksmuseet (1982) och den återuppbyggda kvarnen (1986).

Allt detta har under årens lopp underhållits, kompletterats och möblerats.

Inför 100-årsjubileet togs en plan fram 2017 med målet att upprusta och komplettera hela Åsle Tå.

Vi är nu i slutet med att genomföra denna plan, och vi kan vara väldigt nöjda över resultatet – alla ideella timmar och krafter som medlemmar och alla övriga frivilliga ställt upp med.

Utan bidrag hade det inte gått, så ett stort tack till Falköpings kommun, Länsstyrelsen, Leader och Swedbank. När nu Tån och alla byggnader står där, rustade

inför nästa sekel, så kan vi börja fokusera på hur livet på Tån varit under alla de år som den var bebodd, och att sprida kunskap om detta.

Här fanns många skilda människoöden – soldater, emigranter, tjuvar, mordbrännare, handikappade, utfattiga, hantverkare med mera för att inte tala om hur alla barn hade det.”

Teater

Teaterveckan kommer att skriva ett teaterstycke, baserat på allt material bland annat allt från **Johans dagbok** (1870–1895) till **Sandbergs** omfattande ”utredning och beskrivning” (1936/37), av alla stugor, tåare och dess historia.

Var är Lars?

”...en teaterföreställning som utspelar sig under sent 1800-tal och handlar om människorna som bodde på Tån då. Vissa saker är helt sanna, andra inte... fullt lika sanna. Men att kyrknyckeln försvann, det har hänt på riktigt och är även utgångspunkten i denna dramakomedi....”

Program

Tån öppnar fredagen den 28 juli 2023 kl 10.00 med invigning av nya utställningar, föredrag under dagen, musikföreställning – Strängar med flås – och teaterföreställningen – Var är Lars? – guideturer och mycket mera.

Avtäckning av minnesplatta

Lördagen den 29 juli fortsätter jubileet med bland annat – Avtäckning av minnesplatta och tal till 100-åringen och med ett fullmatat program under hela dagen.

Friluftsgudstjänst med prästen Mats Löving

Söndagen den 30 juli 2023 är sista dagen för 100-årsjubileet. Kl 14 friluftsgudstjänst med Mats Löving.

Praktisk information om öppettider, parkering, servering etc kommer att finnas på hemsidan och facebook

www.asleta.se, <https://www.facebook.com/asletamuseum.com/as>

**Tänk, så många trevligheter våra hembygdsföreningar ordnar!
Och så intressant det är!**

Så här gör man i Skepplanda!

Inbundna tidningar som ska digitaliseras. Efter Alingsås Tidnings konkurs tog Sparbanksstiftelsen över arkivet. Här överlämnar Kerstin Brandqvist tidningslägg med Göta älv-dalsbilagan till Bo Björklund och Skepplanda hembygdsförening. Idag är delar av läggen digitaliserade och lättare åtkomliga för forskare. Foto: Privat.

Skepplanda hembygdsförening fick ett antal vackert inbundna tidningslägg med Göta älv-dalsbilagan i Elfsborgs Läns Tidning. Vad gör man då?

Det här kan man göra!

Efter Alingsås Tidnings konkurs tog Sparbanksstiftelsen över arkivet. Idag är delar av läggen digitaliserade och lättare åtkomliga för forskare.

Studiecirkeln granskar tidningsläggen.
Foto: Bernt Johansson.

Tidningssidorna var för stora för att kunna skannas, de måste fotograferas. Hur skulle vi hantera detta? I varje nummer av tidningen var det en eller två sidor med innehåll från Göta älv-dalen. Vi startade en studiegrupp som bläddrade igenom tidningarna och markerade de sidor som skulle fotograferas.

Men hur skulle vi fotografera? Med en handhållen kamera är det svårt att få till en 90-graders vinkel. Och hur skulle vi få rätt ljus på motivet?

Helst skulle kameran sitta i ett stativ, men hur? Efter lite tankearbete fick jag fram följande konstruktion.

På en bottenplatta fästes en vit vägg i 90 graders vinkel med två konsoler. På framsidan av väggen fästes två konsolskenor. Med två konsoler som hakades fast i skenorna kan man höja och sänka kameran. Tvärs över dessa konsoler lades en träbit med ett hål och en skruv för att fästa kameran. I ändarna på träbiten monterades två lampor i 45 graders vinkel.

Med hjälp av appen Canon Connect kan jag i min telefon se den bild som kameran ser. Jag kan även zooma i telefonen och när jag trycker på avtryckaren i telefonen klickar det till i kameran och bilden är exponerad.

Bilderna för jag sedan över till datorn där jag kan skära bort överflödiga marginaler. Sedan lägger jag in

Bernt Johansson vid sin nya konstruktion.
Foto: Bo Björklund.

bilderna i en fil i PDF-format, i det här fallet en fil för varje kvartal av tidningen.

Anordningen på bilden kan användas även för att fotografera dokument i A3- och folioformat liksom mindre dokument och bilder. Man flyttar bara kameran närmare motivet.

Kameran är en Canon PowerShot G7X Mark II och lamporna heter Mobile LED Light L2. Lokalen måste vara utrustad med Wifi.

*Bernt Johansson
Skeplanda*

Detta är bara några av hembygdsgårdarna som valt att certifiera sig som en Säker föreningsgård. Förutom ökad säkerhet och nya kunskaper så belönas de med en självriskcheck värde 10 500 kronor att använda vid framtida skada. Gå vår webbkurs och ta del av samma belöning. Besök sakerforeningsgard.se

Med stöd från

HembygdVäst stöds ekonomiskt av Västra Götalandsregionens kulturnämnd. Ett stöd som vi är mycket tacksamma för. Tack vare det stödet kan vi erbjuda våra föreningar en omfattande och kvalitetsmässigt bra verksamhet.

Eriks minnen från huvudstaden och Böja socken

Av Hasse Dahl i Timmersdala har vi fått ett antal handskrivna sidor med Erik Gustav Karlsson-Hellstens minnesanteckningar, mest barndomsminnen från Stockholm. Han föddes i Stockholms Finska församling 1911. Hans farföräldrar var från Böja mellan Skövde och Mariestad, och Erik Gustav kom så småningom att bosätta sig i Katorp och i Motorp, Böja. 1939 gifte han sig med Edit Karlsson, född i Böja.

Ett redigerat utdrag ur Erik Hellsten Karlssons minnesanteckningar. Den fullständiga texten finns i en pdf-fil, som finns hos Norra Billings Hembygdsförening.

”Mina föräldrar var Ida Emelia Hellsten, född 1887, död 1947 och Gustav Gottfrid Karlsson, född 1888, död 1914. Jag föddes den 6 februari 1911 på Timmermansgatan i Stockholm, där mina föräldrar hyrde ett rum och kokvrå. Vi flyttade sedan till andra adresser i Stockholm. Vi hade det ganska fattigt. Mor berättade att vi alla tre fick ligga på golvet. De kunde bara köpa två stolar och ett bord.

De gifte sig när jag var ett år, men då båda arbetade fick jag vara hos min mormor andra året i Åbo i Finland. Mor kom till Sverige och Stockholm 1907. Hon hade sällskap med en annan finsk flicka, Fanny. Första natten fick de tillbringa på ett utedass. Det var tidigt på våren och de var genomfrusna på morgonen. De hade dåligt med pengar, men de hade så pass så de kunde köpa sig en kopp kaffe, varav de slog ut det mesta, då de frös så de inte kunde hålla i koppen. Mor fick jobb i Dalarö på ett bageri, och sedan tillbaka till Stockholm för att jobba på en tobaksfabrik, Orient, på Åsögatan. Min far kom till Stockholm 1908 och jobbade som bilmontör på en bilverkstad på Ringvägen. På helgerna körde han en lastbil som var omgjord till ”buss”. Lastbil med fastsatta säten på flaket, från Ringvägen till Enskede plus Älta plus Vendelsö och åter. För övrigt har jag inte några minnen av min far.

Bilder från min barndom

Far som jobbade på bilverkstad hade tagit hem sletolja från verkstaden i en mjölkflaska, som han ställde på järnspisen. Den skulle genom kokning renas och säljas, men hela köket exploderade och blev nersmört med oljan.

Rengöring av köket, och därmed rök hela förtjänsten. Året var 1918. En gång hade jag en ring som jag trädde på fingret, men jag kunde ej få bort den. Fingret blev blått, och mor fick gå med mig till verkstaden där far klippte av ringen.

Far hade varit på begravning i föräldrahemmet i Böja efter sin syster Calla, 20 år, som drabbats av Spanska sjukan i januari 1919. När far kom hem drabbades han själv av sjukdomen och endast en månad efter sin syster avled han i februari 1919. Far gick bort endast 30 år gammal och lämnade mig och mor ensamma.

Brist på mat

Under krigsåren fick vi ibland paket från mina far-föräldrar med mat, som ej gick att få tag i. På hösten 1919 fick mindre bemedlade extra mat. Varje hushåll fick vid Slakthuset i Enskede två paltbrödsbakor utan kuponger. Vi skulle fixa dubbel ranson. När vi kom fram till luckan, vände jag mig om och sa till mor att det var två kakor jag skulle ha, jag fick mina, men mor fick inga. Jag var åtta år och begrep inte att jag gjort bort mig.

1918 började jag skolan i Sofia folkskola. Jag kunde ibland få två öre med mig. En tant i Lilla Meitens gränd sålde päron som jag köpte. Innan vi flyttade till Hammarbygatan 5 bodde vi några år på Ringvägen 124 i en tvårumslägenhet ihop med Knutte och Agnes och deras dotter Jidde (Gulla). Knutte var en kompis till far. Min mor och Agnes hade sådana jobb att de kunde vara barnvakter åt varandra.

Bostaden på Hammarbygatan bestod av ett rum och kök, ca 30 kvm, torrklosett, järnspis i köket och kakelugn i rummet. Jag gick på byggena och plockade ved som ej kunde användas till något och knyckte lite ibland. Torrklosetten tömdes med jämna mellanrum på nätterna. Då hade mor ställt en stol i tamburen med ett supesglas och en skvätt i en flaska. Detsamma upprepades när sotaren kom, men då var de så försiktiga.

Jag hade en kompis, Gunnar Eriksson, som jag var mycket ihop med. På lördagsmorgonen gick vi ute vid Skanstull vid en vattenpump och pumpade upp vatten till hästar, när bönderna kom för att åka till torget och sälja sina varor. Det inbringade några slantar. Ett tag hjälpte vi en bonde som kom med lastbil med två- och treliters flaskor till sina kunder, flaskor som vi delade ut. Ett bra tag hjälpte vi en tidningsförsäljare med att sälja Dagens Nyheter och Stockholmstidningen på söndagarna. Vi hade särskilda hus att sälja i, och vi fick fem öre för varje såld tidning. På så vis fick vi pengar till söndagsmatinéer på bio, och jag minns särskilt Skinnstrumpa, en indiansk följetong varje söndag.

Min mor jobbade tvåskift på Tobaksfabriken Orient på Åsögatan. Efter några år lades fabriken ned. Det nya Tobaksmonopolet på Mariagatan hade blivit färdigt, och då fick hon flytta dit.

Från första året i skolan och alla andra år när skolan var slut för dagen, gick jag hem med nyckel om halsen. Mor hade tagit fram mat åt mig. Varannan vecka jobbade hon mellan 6 på morron till 2 på em, nästa vecka från 2 på em till 10 på kvällen. När hon hade em- passet gick jag och mötte henne, fick sitta hos vakten och vänta tills klockan blev 10. När alla flickorna kom fick de trycka på en knapp, vit lampa passera, röd lampa fick de gå in i ett rum där de visiterades för att se om de hade cigaretter undanstoppade. Mor talade om att en flicka hade stoppat cigaretter i håret. Det gick ett tag, men till slut åkte hon fast. Första gången blev det en varning, och andra gången sparken. Endast flickor jobbade där. De skulle köra 56 tusen cigaretter på passet, men gick det under blev det avdrag på lönen. Körde de övertid, blev det tillägg, och var det torrt väder gick det bra, var det mulet och disigt väder blev tobaken fuktig och då gick det sämre. Det fanns några manliga reparatörer om maskiner krånglade.

Katorp Böja

När jag var fem-sex år fick jag följa med Far och Mor till Fars föräldrahem i Västergötland – Katorp Böja. 1919 på sommaren, vid åtta års ålder, reste jag själv till Västergötland. Mor satte mig på tåget i Stockholms central med en biljett om halsen och ett matpaket. Tåget gick kl 11 på kvällen, och klockan 3 på natten kom jag till Skövde. Konduktören hjälpte mig, och sedan fick jag vänta i väntsalen till klockan 6 på morgonen, då tåget gick till Axvall. Tågbyte utan väntan till Skara dit jag kom kl 8 på morgonen. Där fick jag sedan vänta till kl 2 på em då tåget gick till Timmersdala. Framme kl 4 på em, där farfar och farbror mötte med häst. Resan tog alltså 17 timmar. Jag vågade ej gå ut i Skara längre än att jag såg stationshuset.

Skolgång

I skolan fick jag skolmat, och det var bara de mindre bemedlade som fick det. Jag fick även skorna halv-sulade och fick gå till Grubbens med dem. Grubbens var ett upptagningshem för människor som inte ville göra rätt för sig. Det låg vid Hornstull, och där var även ett arbetsläger. Jag fick hämta mina skor halv-sulade efter en vecka.

Jag hade en lärarinna, fröken Samuelsson, som undervisade oss ända till sjätte klass. Under de sista åren hade vi Rydelius. I första terminen ingick slöjd sedan pappslöjd i andra, och tredje året var det träslöjd. Jag fick gå över till järnslöjd sedan, och jag har flera slöjdarbeten kvar sedan skolan. De första åren kom en ”lusfröken” och tittade i håret om vi hade några kryp, och jag minns att en judisk flicka med långt svart hår, fick anmärkningar. Jag minns även att vi var på skolresa 1919 till Skansen. Åttonde året var fortsättningsskola. Sista året i skolan hade jag skaffat mig ett eftermiddagsjobb i ett bageri

Böja kyrka. Foto: Runo Grolander.
Fotot tillhör Vänersborgs museum.

på Katarina Bangata och cyklade ut med danska wienerbröd som bakades på em. Fick överblivet bröd tillbaka som bakades om till kubb. Minns en gång när jag cyklade ut med fem lådor danska wienerbröd. Jag kom i spårvagnsspåret och körde omkull. Spårvagnen hann stanna, men lådorna med wienerbröden ströddes ut på Skånegatan. 1926 när jag gick sista året i skolan fick jag konfirmationsundervisning och konfirmerades den 28 mars 1926 i Sofia kyrka.

Arbete

Jag fick sedan jobb i en liten mekanisk verkstad vid Skanstull alldeles intill kolerakyrkogården. På kvällarna gick vi förbi kyrkogården till en fotbollsplan för att spela fotboll. Ett kusligt minne, en kväll när vi gick förbi kyrkogården såg vi en man som vi trodde tände en cigarett, men det var en dynamitladdning, hela huvudet sprängdes bort.

Jag jobbade på verkstaden några år, där de gjorde värmeelement bland annat till Johannes kyrka. Jag fick sedan jobb på Axel Janssons Mekaniska verkstad på Katarina Bangata som svetsare och jobbade rätt mycket på byggen. Jag fick uppskov med lumpen ett par år. Gjorde lumpen på vintern 1932 på Vaxholm Rindö där Göta livgarde hade en bataljon förlagd. Det var många pojkar från landsbygden, och de ville gärna in till Stockholm lördag och söndag. Jag tog ofta deras vakter.

Så de fick åka in till stan med permissionsbåten, jag fick fem kronor för en lördagsvakt, 10 kr för lördag-söndagsvakt. Det var mycket pengar på 30-talet, när man bara hade 50 öre om dagen från Kronan.

En farbror till mig dog någon månad innan jag muckade och jag fick permission att åka till begravingen i Västergötland. Hade på mig Göta Livgardes paraduniform, vilket väckte en viss uppmärksamhet i Böja.

När jag kom tillbaka från begravingen fick jag lämna in mina prylar då jag hade muckat.

Just då var det storkonflikt inom byggnadsindustrin, och jag gick och stämplade. Sökte jobb men det fanns inga, gick till Frälsningsarmén och Stadsmissionen och fick ett mål mat om dagen, men jag fick såga eller hugga ved en timma för maten. Jag bodde hemma hos mor hela tiden. Jag var medlem i Hammarby IF, spelade högerytter där och var även medlem i Skanstulls Bowlingklubb. När jag var arbetsför på vintern anmälde jag mig i Snösvängen och fick ett nummer och inställelseplats. Kl 5 på morgonen var det upprop efter en lista. Hade man tur fick man jobb, annars fick man återkomma nästa dag.

Arbetslösheten slog hårt, och flera kom i lågskor och var tunnklädda utan överrock. Arbetsdagen var åtta timmar och lönen var 10 kr och 28 öre som man fick ut vid inlämning av snöskyffel. Var även med att bära hem julgranar åt köpare samt knöt om havrekärvar till fåglar.

Dräng i Katorp Böja

Jag blev dräng hos min faster Elsa i Katorp, Böja. Lönen var 30 kronor i månaden samt mat och husrum. På vintern jobbade jag i skogen och på vårvintern var jag maskinist vid ett litet sågverk samt kapade ”bakor” i enmeterslängder. På söndagarna jagade jag, mest ekorrar, även kråkor, och fick 50 öre paret för benen.

Jag träffade en god flicka i sångkören jag var med i, som blev min livskamrat, Edit. Vi förlovade oss midsommarafton 1935 i Sparresäter, där vi även gifte oss den 28 januari 1939. Vi arrenderade Edits föräldrahem, Lilla Fjärdebäck Motorp 2-3

Den 14 mars 1939 köpte vi Edits föräldrahem.

Skoghuggning i Västergötland

Miste mitt vänstra öga den 18 mars 1936. Låg först på Mariestads lasarett och sedan på Serafimerlasarettet i Stockholm. Min fru Edit var med mig till Stockholm. Min mor tog det mycket hårt. Det var hennes största sorg. Hon köpte mig en gråspräcklig kostym för 150 kronor på Götgatan, hos Axel Pettersson. Mor hade lagt undan 1100 kronor till sin begraving. Hon dog den 15 december 1947 på Ersta sjukhus och jordfästes den 18 december 1947 i Ersta gravkor. Min morbror sjöng ”Minns du psalmen vi sjöng” av Oscar Merikanto. Vi tog med kistan till Väring på järnvägen Den 28 december 1947 gravsattes mor på Böja kyrkogård. En granne, Erik Andersson, körde med häst kistan till Böja kyrka.

Vi har passerat 75 år båda två, år 1988. Edit har hjälpt mig att minnas.”

*Böja Motorp den 30 november 1988
Erik Hellsten-Karlsson*

Första drapan, frökens giftermål med magistern, gav eko hos handlar'n...

Förutom cykeln till min femårsdag symboliserade den andra presenten: Vill Du läsa? av Elsa Beskow och Herman Siegvold, det ämne som jag huvudsakligen skulle komma att ägna mig åt – kommunikation. Redan då bestämde jag mig för att bli författare, men eftersom författare, skådespelare och cirkusartister enligt morfar räknades som taskspelare eller ”skråare”, så fick jag väl bli författare först efter 40 års ålder, om jag dessförinnan inte hade lyckats erhålla ett riktigt arbete.

Fröken Margaretas kommande bröllop

Min första drapa skrev jag redan i småskolan. Det var en romantisk kärlekshistoria om fröken Margareta som skulle gifta sig med magistern i folkskolan. Vad jag inte tänkte på var att det var fröken som skulle läsa denna ” uppsats”. Men hon var ung och glad och skrattade förmodligen gott. I varje fall kunde hon inte låta bli att berätta för fru Rosén i lanthandeln – hon som tvättade mögliga APK-limpor och bakade om i ugnen, enligt sitt sommarbarn från Stockholm, Viveka. Det var hos Roséns som Mostera'pojck, Lars, Knut Bernadotte och mina andra gubbar fick reda på mina vådliga skrивerier. Det värsta var dock att även mormor fick nys om vad jag ställt till med. Hon skämdes för detta sitt yngsta barn. Kreativitet var inget som premierades på den tiden. Av erfarenheten blir man vis, och i fortsättningen skrev jag mina historier i smyg.

Rasken dök upp i TV under 1970-talet, men Guri var omtalad mycket tidigare...

I början av 1950-talet var Guri, som nyss börjat i en teaterskola, min idol. Varför inte bli sådespelerska? Många småflickors dröm!

Guris farfar, lektor Jonas Nordwall, mormors sysling, besökte om sommaren sin barndoms trakter. Moster W, mormors syster, var särskilt märkvärdig över en skådespelare i släkten och fnös åt ordet taskspeleri.

Varken förr eller senare har jag träffat Guri, men jag följde TV-serien om soldaten Rask efter en bok av Vilhelm Moberg med Sven Wollter och Guri i huvurollerna, när serien sändes i televisionen under sjuttioalet.

En författare bör förstås göra tidiga och djupa efterforskningar om människans beteende. Genom att lyssna till gubbarna i grannskapet, som alla var födda

Tecknare: Börje Brorson 2023.

mellan åren 1865 och 1904, fick jag en tidig insikt i folklivet på landet.

PS. Husartorp nr 49 i Vadsbo skvadron ingår nu i besöksmålet **Ryttmästarbostället i Skövde**, skapat av major Bernhard Englund. Husartorpet stod ursprungligen i Fägre socken, i norra delen av Västergötland. Torpet uppköptes av G A Klingspor strax efter andra världskrigets slut. Det återuppfördes utanför K 3:s kaserter i Skövde och utgjorde till en del regementets museum. 1996 skänktes torpet av officersskårens kamratförening till Ryttmästarbostället. Torpet visar hur den indelte soldaten bodde under åren 1833-1901. Det var i ett sådant torp som teveseriens soldat Rasken levde med sin familj. Uppgifterna är hämtade från **Ryttmästarboställets hemsida**. DS.

Monika

Våra utmärkelser..

Vi kommer fortlöpande att informera om hembygdsförbundets utmärkelser. I hembygdsföreningarna i Sverige finns idag nära en halv miljon medlemmar. Somliga är mer aktiva än andra. En och annan blir uppmärksammasad för sin insats i någon tidningsartikel eller får kanske ett kulturstipendium. De flesta arbetar ideellt i det tysta. För att i någon mån kunna visa förtjänta medlemmar uppskattning har Västergötlands Hembygdsförbund liksom Sveriges Hembygdsförbund instiftat ett antal förtjänsttecken som är möjliga för föreningarna att ansöka om. Ytterligare information ges på VHBF:s hemsida.

I det följande berättar Ann-Britt Boman om några som under senare tid fått förbundets utmärkelse Årets Hembygdsbok.

Dokumentera NU!

En av hembygdsrörelsens stora uppgifter är att dokumentera samtiden och det som skett tidigare. Att se sammanhang ger meningsfullhet åt livet, och dåtid, samtid och framtid hör ihop.

Studieförbundet Vuxenskolan i Tidaholm har i detta arbete gjort en stor insats genom att organisera studiecirkelar, som så småningom resulterade i tillkomsten av flera hembygdsböcker. Arbetet har skett i samarbete med hembygdsföreningar och byalag. En journalist engagerades i framtagningen av böckerna. Här följer upplysningar om olika hembygdsböcker.

Hembygdsböcker

År 2009 kom boken om socknen Daretorp del II. Den omfattar tiden från ca 1850 och framåt. Boken berättar om kyrkor, sockenstämmor, sjukvård och soldatboställen men också om det vardagliga livet i bygden. Den omfattar 200 sidor i A4-format.

Boken om Fröjered kom ut år 2013 och omfattar 229 sidor i A4-format. Den kom till genom studiecirkelar som Fridene-Fröjered-Korsberga Hembygdsförening organiserat i samarbete med Studieförbundet Vuxenskolan. Där finns beskrivningar av bygden och människorna och en genomgång av de gårdar och torp som fanns i Fröjered. En del finns fortfarande kvar. Boken är rikt försedd med bilder. Förra året 2022 kom sockenboken om Acklinga med Lena E. Johnsson som redaktör. Den är resultatet av omkring 10 års arbete av en studiecirkel med 15–20 personer.

Boken redogör för byar och gårdar, skola och kyrka, föreningar och företag och minnen från bygden. Den har blivit utsedd till **Årets hembygdsbok 2023** av Västergötlands Hembygdsförbund. Denna utmärkelse har under de senaste åren gått till liknande typer av hembygdsböcker från vår tid, som kommit till genom studiecirkelarbete under många år.

Vi berättar om utdelningen 2023 i samband med referatet från årsstämman i Cesarstugan i nr 3 2023 av Västgötabygden.

Ryda, Södra Ving, Sjötofta med flera

År 2022 gavs priset till Sjötofta Hembygdsförening för en gedigen sockenbok, som beskrev 1900-talet och då även bygdens avfolkning. Tidigare har priset gått till Ryda och Södra Ving för liknande sockenböcker. När fornminnesföreningen i Rackeby/Skalunda firade 100-årsjubileum 2015 gav man ut en jubileumsbok. Nu har det kommit ut en bok om tiden 2015 – 2019, 105-årsboken, och det är kanske något för framtiden att dokumentera korta tidsperioder.

Från förbundets sida vill vi uppmantra till ytterligare dokumentation och då gäller det bland annat vår egen tid. Det som inte dokumenteras försvinner, och varje människa är en hel värld. Dokumentera nu!

Ann-Britt Boman

Årets hembygdsbok 2022 – Sjötofta sockenbok. Gruppen från Sjötofta Hembygdsförening som tagit fram boken är Åsgerd Bergman, Ingvar Bergman, Rickie Andersson, Inga-Lill Bodin och Christina Andersson. Till höger Lars-Erik Kullenwall, representant tillsammans med Ann-Britt Boman i juryn för Årets hembygdsbok.

Foto: Monika Moberg Kilefors

Bildtext till artikeln "Innan Svältorna gjorde skäl för namnet." Bönderna hade skyldighet att utan ersättning transportera virket till hamnplats. Varje bonde var förpliktigad att köra fram "varje lass ekevirke och ingen därifrån fri". Om hur de väldiga skogarna försvann på 1700-talet. Bild ur Ornunga fornminnesförenings skrift nr 50 2023. Teckning: Börje Brorson.

Svältornas tidning 50 år

– Utan hustrun hade det inte fungerat för mannen bakom årsskriften

...Det är Leif Brunnegård, mannen bakom Svältornas fornminnesförenings årsskrift, som åsyftas och hans hustru Inga. Det var Leifs mamma Margit som drog igång utgivningen 1973 genom att skriva ut de sex sidorna på maskin och kopiera.

1995 kom Leif med i redaktionskommittén och tidningen har idag vuxit till 42 sidor plus omslaget. Trots stora besvär med sina ögon har Leif lyckats ro tidningen i land och som sagt, mycket tack vare Inga.

Dagens redaktör är Stefan Samuelsson med Börje Brorson, Leif Brunnegård, Runa Eriksson, Thomas Fransson och Stefan Svensson i redaktionskommittén. Runa Brorson är korrekturläsare. Per-Eric Stjerna är ordförande i fornminnesföreningen.

Många magar mättades av Astrid på Stommen – en rubrik i tidningen. Astrid Claesson höll i kastrullerna på sin tid i skolbespisningen. Alla större kalas i bygden ordnade hon även. Stefan Samuelsson skriver om tio år med Ornungastämman – massor av musik och roligt arbete. Se även en ruta på sidan 11.

Stefan Svensson berättar om Föreningen Ornunga Kyrkebolssläkten, som hade sitt sista möte sommaren 2022. Det finns sju grenar i Kyrkebolssläkten. Allt utgår från två gårdar i början av 1800-talet, som låg intill varandra utanför kyrkogårdsmuren i Ornunga.

Hönan fick värpa i soffan

Edvin Hallbergs (1872–1951) barndomsberättelse från Tormundgårde i Kvinnestad började i föregående nummer av tidningen. Nu fortsätter hans berättelse.

Ett exempel är hur hönan fick värpa i soffan. Edvins mor var mån om sina hönor. Äggens värde var det enda hon kunde byta till sig nödvändiga varor för. En lång intressant berättelse.

Nu är studerkammaren i Kyrkebol åter fylld med böcker, skriver Ingrid Holmgren. Gavelrummet åt norr i Kyrkebols museum i Ornunga kallades förr Studerkammaren hos familjen Olsson. Nu har rummet åter fyllts med böcker av fornminnesföreningen. En artikel med flera fina foton på äldre litteratur.

"Av vatten omfluten den en gång var med vågorna lekfullt mot stranden..." Sagan om Kvinnestadsborgen av poeten Gustaf Nilsson pryder omslaget på baksidan. Publicerad i den allra första årsskriften 1973.

Det här är enbart ett litet urval av alla intressanta artiklar. God fortsättning på de 50 åren med tidningen, önskar vi Svältornas Fornminnesförening.

Monika Moberg Kilefors

Anm.: Läs även Erik Fristedts artikel med början på sidan 6 i Västgötabygden om borgen i Kvinnestad.

Marita Fahlström, Tore Torstensson, Sonja Blomqvist och Bo Fahlström erhöill blommor vid årsmötet i Järpås.

Årsmöte nr 55 i Järpås

Vid årsmötet med Järpås Hembygdsförening i mars 2023 avtackades Sonja Blomqvist, Marita Fahlström och Bo Fahlström efter flera decenniers styrelseuppdrag. Alla tre blev medlemmar när föreningens bildades 1968, har avverkat fyra ordföranden och på många olika sätt bidragit till att föra bygdens kulturarv vidare till nya generationer.

Bo Fahlström fick intresset för hembygden genom sin far, som var en av initiativtagarna till att föreningen bildades. Som styrelseledamot fortsatte Bo den viktiga förteckningen av alla föremål som finns samlade. Att dokumentera genom att fotografera händelser och personer har också ingått i Bo och Maritas intresse och ansvar, vilket resulterat i ett flertal välfyllda album. Bo berättar om filmer som gjorts när kunniga eldsjälur i föreningen genomförde spännande projekt, t.ex. flyttades gamla hus och magasin runt om i bygden till Nordliden som efter hand blev Fornbyn som den är idag. Byggnaderna lyftes med domkrafter, sedan rullades de på stockar eller kördes på specialbyggd vagn efter traktor och placerades på nya husgrunder.

– En hembygdsförening är viktig för att många ska få del av bygdens historia, säger Sonja. Och då måste

det finnas en styrelse som tar ansvar. Jag minns när jag blev ombedd att bli kassör. Jag var tveksam inför detta stora ansvar, men då sa ordföranden ”Det klarar du!” Visst har det varit en del arbete att vara styrelseledamot, men det har också gett stor glädje att ordna hemvändardagar, sillsexor eller att ha bakat bröd i stenugnen till Svenska flaggans dag.

God kontakt med skolan

Ja, det blev ungefär 40 år som styrelseledamot för Sonja, varav 11 år som kassör. Marita, som blev invald samtidigt med Bo något senare, intygar att det gått utmärkt. Tillsammans har hon och Sonja varit drivande krafter för öppna sommarsöndagar som pågått ända sedan föreningen bildades. Hur många bullar de bakat eller hur många kaffekannor de kokat vet ingen av dem, men de minns förändringen när vatten och el drogs in i en av stugorna. Då slapp de att ta med kaffevatten hemifrån. Båda betonar den goda kontakten med skolan och traditionen att bjuda in ett par klasser att pröva leva som man gjorde förr genom att flera medlemmar brukar hjälpas åt att ordna aktiviteterna. Det är alltid lika roligt att se skolbarnens iver när de får pröva tvättvagn och skurborsten eller gå in i de olika husen.

Marita har varit sekreterare i ett par omgångar och skrivit många protokoll och verksamhetsberättelser under årens lopp.

– Men det bästa med styrelsearbetet har varit gemenskapen, att det alltid varit högt till tak, och att arbetet blivit så uppskattat av ortens folk, avslutar Marita.

Till styrelse för 2023, föreningens 55:te verksamhetsår, valde årsmötet Tore Torstensson, Börje Gunnarsson, Lars Persson, Gustaf Gustafson, Bo Karlsson, Jenny Höckert och Johan Roland. Ersättare Ingemar Järpemark och Marita Fahlström.

*Gunvor Torstensson
Järpås Hembygdsförening*

Prenumerera på Västgötabygden!

Det kostar 160 kr att få hem sex nummer av tidningen under ett år. Vid samtidig beställning av 10 prenumerationer (beställ t ex till hela styrelsen) är priset 140 kr per prenumeration.

Anmäl till vår kanslist Eva Mann, 0512-105 50.

E-postadress: kansli@vhbf.se

Evas kontorstid torsdag 9–15.

Ett konstprojekt utmed cykelvägen Ulricehamn–Hökerum har börjat!

Ingrid Öhlund, Södra Vings Hembygdsförening och konstnären Fredrik Wretman vid ett fältbesök för konstprogrammet utmed cykelstråket Ulricehamn – Hökerum.

Foto: Tommy Johansson.

Under ledning av Kulturen vid Ulricehamns kommun har under 2022 utarbetats och presenterats ett övergripande konstprogram för cykelstråket Hökerum. Syftet är att ge förutsättningarna för att uppföra offentlig konst längs banvallen. I detta fall är den utvalda platsen cykelvägens passering vid forminnesområdet Vädershalm vid utloppet av ån Viskan i sjön Mogden.

Området var under 1300-talet, medeltiden, säte för till kungen inflytelserika riddare och deras familjer. Det var bebyggt med borganläggningar där flera hundra personer bodde och verkade. Under 1400-talet övergavs borganläggningen och numera kvarstår mest rester av stensättningar i det öppna, vackert böljande landskapet.

Konstprogrammet liksom genomförandet utförs av en arbetsgrupp under ledning av kommunens kulturstrateg. Övriga i gruppen är kommunens stadsarkitekt, anlita konstkonsult och representant från Södra Vings Hembygdsförening.

Konstnären Fredrik Wretman

Genomförandet av konstprogrammet har påbörjats och efter ett stort urval av konstnärer har skulptören Fredrik Wretman tillfrågats om att ge förslag till konstverk. Måndagen den 6 mars besökte Fredrik Wretman bygden omkring Hökerum och Vädershalm för att inhämta

kunnande och inspiration till uppdraget. Efter fältbesöket var allmänheten inbjuden till Kyrkans Hus i Hökerum för en offentlig presentation av konstnären och om hans konstnärliga alster. Drygt ett tiotal intresserade besökare infann sig.

Fredrik Wretman berättade på ett inspirerande sätt om sin utveckling till konstnär och skulptör och bakgrunden till ett urval av hans mest kända konstverk och utställningar, nationellt och internationellt. Bl a berättade han om utomhusskulpturen Bodhi I Viskan i centrala Borås. Bodhi betyder genomlyst, det handlar om meditation, att ta tag i det undermedvetna. Förvåningen var också stor då han berättade att vattendjupet i Viskan där bronsskulpturen står är 26 meter. Inte bara i sina konstverk utan också i hans flertaliga utställningar har vatten varit en viktig del. Ån Viskan är en av hans älskliga objekt.

Nästa steg i genomförandeprocessen i detta konstprojekt är att Fredrik Wretman under våren 2023 ska återkomma med förslag till konstverk utmed cykelvägen vid Vädershalm. Det är med stor glädje men också med stor nyfikenhet det redan nu undras över vad Fredrik Wretman kommer att föreslå efter detta intrycksfulla besök i bygden.

*Nedtecknat av Ingrid Öhlund
Södra Vings Hembygdsförening*

Presentation i Kyrkans Hus av konstnären Fredrik Wretman och hans alster. Foto: Tommy Johansson.

Årsmöte i Ljungsarp

Årsmöte i bygdegården med kaffeservering, semla och kakor. Mötet avslutades med bildvisning.

Ljungsarps Hembygdsförening har haft årsmöte i bygdegården. Mötet inleddes med parentation över en medlem som avlidit under förra året.

Därefter talade Ulla Andersson om att trots ett ganska negativt år 2022, fanns också ljusglimtar. Bland annat att covidrestriktionerna togs bort i februari och då vågade föreningen planera aktiviteter med möjlighet att åter träffas inomhus.

Styrelsen omvaldes i sin helhet och består av Ulla Andersson ordförande, Laila Andersson vice ordförande, Ingemar Rudholm sekreterare, Aina Svenningsson kassör samt ledamöterna Hans Persson, Jan Johansson och Gert Björklund.

Under 2023 planeras ett antal programpunkter. Berättarkväll i mars, städning utmed vägarna runt Ljungsarp i april, friluftsgudstjänst i juni, öppet hus med musikunderhållning på onsdagseftermiddagar i juli och byavandring i augusti med mera.

Årsmötet beslöt att stå bakom styrelsens förslag till skrivelse till Tranemo kommun och politiker om "Plats på äldreboende och boende på markplan".

Mötet avslutades och Jörgen Johansson visade bilder från förra årets verksamhet. Efteråt bjöd föreningen på kaffe och semla samt hembakade kakor. Samtidigt gjordes en insamling till Gammalsvenskbyborna i Ukraina.

*Ulla Andersson
Ljungsarps Hembygdsförening*

Historieforum Västra Götaland

Är ni intresserade av västgötsk och västsvensk historia? Saknar du en enhetlig aktiv historieförening i bland annat Västergötland och som är intresserad av vad som händer i både Sjuhäradsbygden och Skaraborg? Då ska du/ni bli medlem/mar i Historieforum Västra Götaland

Som namnet antyder, är vi en Västsvensk Historieförening. Vi har Västra Götaland som arbetsområde. Historieforum är den enda regionala historieföreningen i Västsverige.

Vår föreningsverksamhet är bred och innehåller bland annat exkursioner, föreläsningar, studiecirkel, symposier, lokal forskning och resor. Föreningen har bokförlag, där medlemmar ger ut böcker och skrifter om Västra Götalands historia.

Historieforum är medlem i Västergötlands Hembygdsförbund sedan år 2001.

Föreningens syfte och stadgar: Samverka med historientresserade och grupper som vill främja och arbeta för att vår västsvenska historia skall lyftas fram, göras mer känd och tydlig.

Vidare inspirerar Historieforum till ökad forskning, och verkar för att fornlämningar skyddas och bevaras i regionen. Föreningen ska vidare vara behjälplig med att forskare ska publicera sina resultat.

Medlemskap erhålls till alla som betalar årsavgift och delar medlemmarnas intresse för västsvensk historia.

Hemsida: För tillfället är vår hemsida under uppbyggnad med nytt webbhotell, men adressen är densamma när hemsidan åter i drift, www.historieforum.se.

Föreningens adress: Historieforum Västra Götaland. Morgan Nilsson, Måsvägen 3 A. 512 77 Sexdrega. Tfn; 070 229 10 27.

Medlemsavgift 150 kr/år: Bankgiro, 5516-4651. Efter vårt årsmöte den 1 april kommer föreningen ha hemsidan i drift, och även inneha ett swishnummer kopplat till föreningen.

Välkommen till Historieforum Västra Götaland – Västsveriges enda historieförening!

*Ordförande
Morgan Nilsson, Sexdrega
Historieforum Västra Götaland
E-post: morgann6@hotmail.com*

En eldsjäl kom till min hembygd och bosatte sig där...

Christer Damm, ordförande i Hålanda Hembygdsförening åren 2009–2014, har avlidit. Här tänkte jag göra en minnestext, men hur göra en text, om en så aktiv och kunnig bygdeforskare, utan att den blir för lång? Det räcker kanske att slå upp Västgötabygden nr 1 år 2012 och läsa om när Christer år 2011 fick Ale kommuns kulturpris?

Denna text börjar med en sammanfattande mening. ”En person som jobbar mycket i det tysta.” Men, för mig, en infödd Liveredsbo, så var det inte i det tysta, det forskningsarbete som Christer lade ned i Hålanda Hembygdsförenings regi genom sin dokumentation av torpgrunder och om människorna som levt i Liveredsbygden. Det blev för mig, liksom för alla intresserade hembygdsforskare, ovärderligt för framtiden.

Mina minnen av Christer Damm är hans många e-postbrev till mig där vi förde en dialog om min släkt i Livered, det var namn och platser som han jobbat fram och ville få utfyllnad omkring. Det var också fina foton som Christer tagit på torpgrunder under sina vandringar i skogarna i Liveredsområdet. Det var även skyltar som hade satts upp där torpgrunderna funnits. Ett arbete som Christer med stor entusiasm följde upp och renskrev listor med namn på boende och årtal samt torpets läge och personer.

Christer nöjde sig inte med att bara sitta vid sitt skrivbord och forska, utan han praktiserade och utvidgade sina kunskaper, vandrade i skogarna eller längs vägar och sökte sig fram till platser där torpgrunderna fanns. Samtidigt var Christer, som inte var infödd i Livered, ödmjuk inför tanken att han inte kände till allt!

Så funderade han kring Getås kvarn torpets placering, lyssnade på mina tankar, som växt upp i den omgivningen, och värdesatte mina anvisningar om var jag sett husgrunden. Att föra samman vad han kunde få veta av de infödda, med sin egen forskning, var ett viktigt inslag i Christers arbetsmetod.

Christers intresse för bygdens historia är påtaglig.

– Att ta del av de gamla torparnas historia och sätta sig in i deras liv är fascinerande, säger Christer... för att åter citera artikeln i Västgötabygden kring hans kulturpris. I den mening finns hela förklaringen till Christers gärning! Christer Damm hade ett genuint intresse för sin nya hembygd, men ett sådant brinnande intresse ger bara resultat om det både med energiskt arbete

Eldsjälen Christer Damm vid Värhuvud, Hålanda 2013. Foto: Privat.

praktiseras och görs om till skrivbordsarbete. Denna kombination var Christers viktigaste förutsättning för ett bra resultat.

Vår sockenboks författare, Evert Högabo, fick upp ögonen för Christers intresse av Hålandas förflutna. Här måste kärlek ha uppstått vid första ögonkastet! Evert Högabo var en sann vän av Hålanda, men till skillnad från Christer, som var inflyttad, hade Högabo sitt förflutna i generationer i Hålandas södra del. Genom Christers intresse fångades Högabos kännedom om Hålanda upp, vilket resulterade i ovärderliga, av Christer Damm nedtecknade, folkklivsberättelser.

Genom Christer Damms vilja att föreviga Hålandas folklivsskildringar i södra Hålanda och Liveredsbygdens torpgrunder i norr, kom en hel bygds historia på plats, sammanställd av en eldsjäl som kom till min hembygd och bosatte sig där.

*Inga Emanuelsson
Nygård, Lilla Edet
februari 2023*

***Det är konstigt –
men dom som har anledning
att skryta behöver det inte!***

*Ett klokt ord, insänt av
Leif Brunnegård*

Ingela Lindahl avtackar Åsa Wirgonsson med blommor.

Åsa lämnar över stafettpinnen till Ingela

Vid Långareds Hembygdsförenings årsmöte avtackades Åsa Wirgonsson, som varit vår ordförande i 11 år. Till ny ordförande valdes Ingela Lindahl. Hon har varit vår sekreterare och till ny sekreterare valdes Mats Björklund. Ingela har ansvaret för vår örtagård.

Hon visade bilder och berättade om både blommorna, kryddorna, potatissorterna, bl a ”blå kongo” och potatislöken. Det finns ett 60-tal olika sorter i Örtagården, Ruus. Ingela tog upp vad de använts till och när de kom till Sverige. Sedan visade Ingela både växten och växtens blad. Detta för att man inte skulle rensa bort dem som ogräs, vilket hade hänt.

Intressant var det med kyrkbuketten som kvinnorna förr tog med till kyrkan. Då satt kvinnorna på en sida i kyrkan och männen på den andra sidan. Kvinnorna bytte sedan på kyrkbacken sorter med varandra för plantering eller sådd i den egna täppan. Det var en stark social gemenskap som upphörde när kyrkbuketten försvann. Tänk vad nytt jag inte visste innan jag kom till årsmötet.

Kaffe, smörgås och kaka serverades också innan Ingela berättade om vår Örtagård.

*Vid datorn Barbro Svensson,
Långareds Hembygdsförening*

Odensåker

Hur ser man att en förening är mångsidig? Jo, den erbjuder något för alla. Hembygdsföreningen i Odensåker har inte mindre än ett 20-tal olika kontaktpersoner och grupper, som var och en har ansvar för olika inriktningar som allt från ”Kägla” till ”Motordag”.

En grupp med många funktionärer är ”Logården: utställningar, föremål och örtagård”. Att det finns ett urmakerimuseum i Tidavad kanske inte så många känner till. Odensåkers Hembygdsförening har utkommit med sin årliga hembygdskrift, årgång 45, 2023.

Ett porträtt av Henrik Allert, konstnären i Odensåkers gamla skola – ges av hans dotter Maria Renström, Ången, Säter. Henrik började som varubud i AB Strokirks bokhandel i Skövde 1953. Via olika arbeten som till sjöss, Volvo Pentas laboratorium på gjuteriet, lantbruk med mera kom han 1962 in på Slöjdföreningens konstindustriskola, skulpturutbildningen. Han mötte sin fru textilkonstnären Gerd, och han är numera en välkänd skulptör och konstnär.

Av Sture Barr, Mariestad, har hembygdsföreningen fått en modell av en jordstuga som stått i närheten av Sveneby Säteri. Här föddes 1859 Lovisa Jonsdotter och hon bodde i stugan tills hon var 14 år.

Anders Sjöberg, Tidavad, beskriver utförligt laga skiftet 1853 i Tidavads by med såväl text som kartor.

Vår- och höstutställningarna i Logården är kända. Clas och Lena Gustafsson, Skara, visade under våren 2022 foton från sina resor i Transylvanien och Mähren. Skaraborgsslöjdarnas vårmärnad och mycket annat fanns med under året. Konstutställningen med Börje Brorson och marknadsförsäljning under hösten refererade vi i VB nr 5 2022. Väl kända är även årens spelmansstämmor med bl a Helena Ambertson.

Monika Moberg Kilefors

Skalkarike, Odensåker. Målning av Mikael Raatikainen. Motivet pryder hembygdsföreningens årsskrift 2023.

Några tips...

Tack för att du sänder in berättelser, historiska artiklar, rapporter från årsmöten och föreläsningar, roliga historier, forskningsresultat, tankar i tiden och intervjuer med människor som arbetar oförtrutet för vårt kulturarv och kämpar för vår hembygd!

Säkert kan du komma på många fler anledningar till att medverka med texter och bilder i Västgötabygden. Vi i redaktionen är oerhört tacksamma för att ni alla vill medverka till en bra tidning!

Några goda råd

När du sänder in exempelvis artiklar, skriv gärna in texten i ett word- eller ett ODT-dokument och låt orden flöda fritt utan avstavningar. Gör inga spalter. Sätt gärna ut mellanrubriker, om du känner för det. Om texten är kort går det även bra att skriva in den direkt i mejlet.

Huvudsaken är att orden flödar fritt utan krusiduller, eftersom den som redigerar Västgötabygden lägger in texten i ett layoutprogram för tidningar, och om du skriver in och avstavar texten i en annan programvara så flödar allt om i tidningsprogrammet och redigeringen får exempelvis problem med att ta bort alla avstavningstecken. Risken är då stor att några streck blir kvar.

Lägg heller inte in bilder i dokumentet utan sänd foton separat.

Ni får gärna sända med en lågupplöst pdf-fil, där ni lagt in era foton i dokumentet för att visa var bilderna kan placeras, men det är inget krav. Redigeringen måste få ta det slutgiltiga beslutet att lägga in bilderna, där de kommer mest till sin rätt och underlättar för läsaren.

Foton och bilder

Bifoga gärna foton och bilder, men de måste vara högupplösta, då vi trycker med högtryck. Sänd bilderna, separat. Tack för att du hjälper oss med detta!

Monika Moberg Kilefors

Nalle Puh: Vilken dag är det?

Nasse: Det är idag.

Nalle Puh: Det är min favoritdag.

Redaktionskommitté

Ann-Britt Boman

Spireavägen 5, 513 35 Fristad, tel 033-26 19 21.
073-943 61 75. E-post: annbritt.boman@outlook.com

Jan-Olof Berglund, Stora Rör, Nolgården 3,
541 96 Väring, tel 070-842 04 53.

E-post: j-o.berglund@telia.com

Bo Björklund, Hövägen 9 C, 446 32 Älvängen,
tel 073 -023 11 50. E-post: bo.bjorklund1@outlook.com

Tage Brolin, Bäckaskog, Främmestad,
465 97 Nossebro, tel 070-32 81 333.

E-post: frammestad@tagebrolin.se

Pär-Uno Ström, Sidenvägen 10, 441 55 Alingsås,
tel 073-595 96 85.

E-post: parunostrom5@gmail.com

Monika Moberg Kilefors, ansvarig utgivare, redaktör

070-642 56 70, Ekängsvägen 19, lgh 1104, 549 40 Skövde.

E-post: redvastgotab@gmail.com

eller blackhornet.monika.moberg@gmail.com

Förbundsordförande: Lena Ramsberg

Fötene Östergården 1, 447 91 Vårgårda,
tel 0705-32 64 24.

E-post: lenahe.ekonomi@gmail.com

Vice förbundsordförande: Jan-Olof Berglund

Stora Rör, Nolgården 3,
541 96 Väring, tel 070-842 04 53.

E-post: j-o.berglund@telia.com

Förbundssekreterare: Bengt-Göran Ferm

Sälggatan 19, 565 33 Mullsjö, 0702-67 59 75.

E-post: benke.ferm@gmail.com

Förbundskassör: Jan-Olof Berglund

Tel och adress: Se ovan under vice förbundsordförande.

Kanslist: Eva Mann, Västergötlands Hembygds-

förbund, Box 82, 532 21 Skara, tel 0512-105 50

Besöksadress: Stadsträdgården, 532 31 Skara

bostad 070-313 65 60. E-postadress: kansli@vhbf.se

Bankgiro: 378-5383. Swish: 123 214 84 19.

Har Du en adressförändring, ring till Eva Mann,

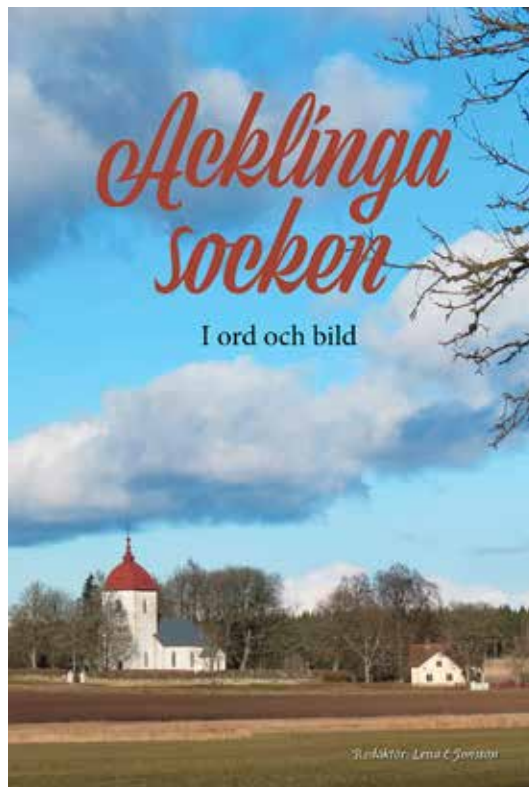
tel 0512-105 50. Arbetstid: torsdagar 9-15.

Kansliets e-post: kansli@vhbf.se

...det händer hos oss...

Kvinnestadsborgen utanför Vårgårda. Yngve Lagerlöf på Borgkullen. Ta del av Erik Fristedts artikel på sidorna 6–7.

Acklinga socken i ord och bild – utsedd till Årets Hembygdsbok 2023. Mer information ges efter årsstämman i nästa nummer av Västgötabygden. Läs även artikeln **Dokumentera NU** av Ann-Britt Boman på sidan 24.

100-årsjubileum i Åsle tå 28–30 juli

Urmakerimuseet i Tidavad har öppet den 6 juni 11–16